

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2018

Lucie Jičínská

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Coming out-analýza mentoringových konverzací

Coming out-analysis of mentoring conversations

Lucie Jičínská

Vedoucí práce: doc. PhDr. Irena Smetáčková, Ph.D.

Studijní program: Psychologie (B7701)

Studijní obor: Psychologie a speciální pedagogika

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Coming out-analýza mentoringových konverzací vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne:

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především vedoucí této bakalářské práce doc. PhDr. Ireně Smetáčkové, Ph.D. za trpělivost, odborné vedení, cenné rady a připomínky k práci. Také děkuji online poradně S barvou ven za poskytnutí materiálů ke zpracování.

Abstrakt

Tato kvalitativní práce je zaměřena na problémy související s neheterosexuální orientací, které řeší mladí lidé ve věku 12-18, kteří vstupující do online poradny S barvou ven. Tyto problémy nejčastěji souvisely s procesem coming out, kterým neheterosexuální lidé nejčastěji procházejí právě v období dospívání. Data pro tento výzkum byla získána přímo z konverzací poskytnutých výše zmíněnou poradnou a následně byla provedena tematická analýza.

V teoretické části byl popsán vývoj sexuální a s ní související genderové identity, přičemž jsem se zaměřila hlavně na období adolescence. Uvedeny byly také informace týkající se LGBT osob a samostatná kapitola byla věnována samotné problematice coming outu. V praktické části byla následně provedena tematická analýza chatových konverzací. Na jejím základě byly identifikovány 4 kategorie témat – vnitřní coming out, vnější coming out, reakce na coming out a partnerské vztahy.

KLÍČOVÁ SLOVA

sexuální orientace, homosexualita, bisexualita, coming out, adolescence,

Abstract

This qualitative work is focused on issues related to the non-heterosexual orientation that young people, aged 12-18 who enter the online advice web S barvou ven, are dealing with. These problems were most often related to the process of coming out of which non-heterosexual people most often go through adolescence. The data for this research was obtained directly from the conversations provided by the web S barvou and subsequently a thematic analysis was carried out.

The theoretical part describes the development of sexual and gender identity, focusing mainly on adolescence. Information on LGBT people was also provided. Separate chapter was dedicated to the issue of coming out. In the practical part, thematic analysis of chat conversations was carried out. Based on this, four categories of topics were identified - internal coming out, external coming out, reactions to coming out and partner relationships.

KEYWORDS

sexual orientatiton, homosexuality, bisexuality, coming out, adolescence

Obsah

Úvod	7
I. Teoretická část	9
1 Identita	10
1.1 Pohlaví a identita	11
1.2 Gender a identita	11
1.3 Sexualita a identita	13
1.3.1 Sexuální orientace	13
1.3.2 Sexuální chování	14
1.3.3 Sexuální identita	15
2 LGBT+ aneb variabilita sexuálních a genderových identit	16
2.1 Heterosexualita	16
2.2 Bisexualita	16
2.3 Transsexualita/Transgender	17
2.4 Queer	18
2.5 Homosexualita	19
3 Dospívání a sexuální identita	22
3.1 Adolescence	22
3.2 Gender a sexualita v adolescenci	23
3.3 Dospívání a neheterosexualita	24
4 Coming out	27
4.1 Vnitřní coming out	27
4.2 Vnější coming out	29
4.3 Sekundární coming out	32
II. Empirická část	34

1	O poradně „S barvou ven“	35
2	Cíle a Výzkumné otázky.....	35
3	Metody sběru dat	36
4	Výzkumný soubor	37
5	Metoda zpracování dat.....	37
5.1	Etika výzkumu	38
6	Prezentace výsledků	39
6.1	Témata adolescentů související s neheterosexuální orientací	39
6.2	Příklady konverzací	49
7	Diskuze	53
	Závěr	58
	Seznam použité literatury	60

Úvod

Od malička je většině z nás vštěpován jasný scénář: žena potká muže zamilují se do sebe a stráví spolu zbytek života. A tak málo koho napadne, že by tomu mohlo být i jinak. Co když dívka skutečně potká chlapce a naváže s ním vztah, ale stále jí bude něco chybět. Začne si všímat toho, že mnohem raději tráví čas se svojí kamarádkou a v tom jí napadne: „Co když jsem lesba?“.

Takové zjištění, stejně jako zjištění chlapce, že by mohl být gay, je často provázeno pocity zmatení, smutku a také strachu z toho, jak na takovou informaci bude reagovat jejich okolí. Dospívání tak může být pro neheterosexuální osoby velmi stresujícím obdobím. Proces, během kterého si mladí lidé uvědomují svou menšinovou sexuální orientaci a následně sdělují tuto informaci svému okolí, se nazývá coming out. Právě problémy dospívajících osob souvisejícími s neheterosexuální orientací se bude tato práce zabývat. A to konkrétně těch osob, které se rozhodly se svými problémy svěřit mentorům z online poradny „S barvou ven“.

Celá práce je dělena na dva větší oddíly, na část teoretickou a část empirickou.

Cílem teoretické části je nastínění informací týkající se vývoje sexuální identity, různých druhů sexuálních (a pohlavních) identit, ale také problémů, které mohou tento proces provázet v případě neheterosexuálních jedinců. Jelikož k vývoji sexuální identity, a často tedy i k uvědomění si své sexuální orientace, dochází především v období dospívání, jsou příslušníci této věkové kategorie cílovou skupinou mého výzkumného šetření, a proto také věnuji samostatnou kapitolu právě tématu adolescence. Závěrečná kapitola je věnována procesu coming outu, který je ústředním tématem této práce, neboť se na něj váže nejvíce problému mladých neheterosexuálních lidí. Na téma identity a sexuality lze samozřejmě pohlížet pomocí více psychologických přístupů. V této práci, i na základě použitých zdrojů, převažuje pohled sociálně-konstruktivistický.

Cílem praktické části je přinést informace o tom, jaká témata řeší mladí neheterosexuální lidé ve věku 14-18 let, kteří využívají služeb mentoringové online poradny S barvou ven. To umožňuje zmapování konkrétních problémů jedinců, jež aktuálně procházejí procesem

uvědomování si své sexuální orientace, procesem sebepřijetí, nebo se právě chystají na vnější coming out, a to přímo pohledem těchto osob. Metodou kvalitativního výzkumného šetření je tematická analýza konverzací poskytnutých přímo poradnou.

I. Teoretická část

1 Identita

Vymezení pojmu identita je obtížné, jedná se totiž o obecný a abstraktní pojem, jenž je vedle psychologie užíván i v dalších vědních oborech, jako jsou například kulturní antropologie, politologie a sociologie. Ale i v psychologii je na identitu nahlíženo z různých úhlů pohledu, a tak se i v rámci psychologie mohou jednotlivé teorie lišit terminologií či významy, které jednotlivým pojmům připisují. „*Všechny tyto přístupy se ale střetávají v uznání toho, že se identita jednotlivce vyvíjí v konkrétním kulturním a socio-historickém kontextu*“ (Výrost, Slaměník, 1997, s.132). Na tento sociální aspekt identity kladou největší důraz zástupci sociálně-konstruktivistického přístupu, mezi ně patří například i Bačová, která identitu definuje následovně: „*Identita je v sociální psychologii chápána jako prožívání toho, čím jedinec je jako individuum v jeho jedinečnosti a konzistentnosti (v čase a prostoru), ale také čím je jako člen lidské společnosti*“ (Výrost, Slaměník, 1997, s.131). Je to tedy obraz toho, jak se jedinec vymezuje vůči ostatním a jak vnímá sám sebe jako stále stejnou osobu navzdory vývojovým změnám. Nalezení tohoto sebeobrazu, tedy identity, je výsledkem procesu socializace (Nakonečný, 2011).

Sociální konstruktivismus předpokládá, že i když člověk svou identitu vnímá jako čistě osobní a subjektivní prožívání svého „Já“, je toto „Já“ postupně konstruováno společností, sociálními interakcemi ale i jazykem, který daná společnost používá. Vzhledem k tomu, že je lidská identita, včetně genderové a sexuální, utvářena v sociálním prostředí, může tak nabývat různých podob v různých sociálních situacích, neboť identita se neustále přizpůsobuje a re/produkuje v kontextu situace (Sloboda, 2016), ale různých podob může také nabývat napříč kulturami či historickými érami. To je zřejmé při srovnání různých kultur, kdy například v souvislosti s lidskou sexualitou „*v antice vůbec neexistovala představa homosexuální identity, i když homosexuální chování bylo v té době v určitých kruzích běžné*“ (Fafejta, 2016). Totiž v době, kdy neexistovaly pojmy a kategorie popisující určitý typ identit, nemohla existovat ani daná identita. To se projevuje například i v příbězích transgender osob, které předtím, než znaly pojmy transgender či transsexuál nebyly schopny porozumět samy sobě, věděly, že s nimi není něco v pořádku, ale nebyly schopny pojmenovat co, a tak se často domnívaly, že jsou homosexuální a identifikovaly se s touto sexuální identitou (Fafejta, 2016).

Významnou částí lidské identity je i identita genderová a pohlavní, ač jsou tyto termíny v některých případech používány jako synonyma, nejde o totéž. Navzdory přesvědčení mnohých lze v naší společnosti narazit i na takové lidi, kteří nespojují svou pohlavní identitu se svou genderovou identitou, jako je tomu v případě transgender osob. Důležitým aspektem sebepojetí člověka je i sexuální identita vycházející ze sexuální orientace (tamtéž).

V této práci týkající se převážně sexuality je nejprve nutné definovat pojmy gender a pohlaví, neboť *„heterosexualita a homosexualita by neexistovaly, pokud by nebylo binárního pojetí genderu a pohlaví“* (Sloboda, 2016, s.24). Je jasné, že pokud by lidé nekladli důraz na zdůrazňování rozdílů mezi muži a ženami, nebylo by důležité, zda navazují sexuální či romantické vztahy s muži či ženami.

1.1 Pohlaví a identita

„Pohlavní identita je ta část identity, která je jedinci vrozená a vychází z jeho biologického nastavení – je dána jeho anatomii, chromozomy, hladinou hormonu atd.“ (Fafejta 2016, 11 s.). Pojem pohlaví vyjadřuje ty biologické aspekty, které odlišují muže a ženy. Tyto rozdíly mezi pohlavími jsou z kulturně-společenského hlediska konstantní (Oakley 2000), tyto rozdíly lze najít napříč všemi společnostmi. Procházka (2004) pohlavní identitu chápe jako *„subjektivně vnímaný pocit sounáležitosti či naopak rozporu s vlastním tělem, s jeho primárními a sekundárními pohlavními znaky, i se sociální rolí přisuzovanou tomu kterému pohlaví.“* A právě sociální role související s pohlavím člověka nás přivádí k dalšímu tématu, a tím je gender.

1.2 Gender a identita

Zatímco pohlaví je termín biologický, je gender (v češtině se někdy užívá i pojem „rod“) termín psychologicko-kulturní. Podle Oakley (2000) závisí to, zda se člověk označuje za muže či ženu stejně tak na oblečení, gestikulaci, povolání, sociálních sítích a osobnosti jako na podobě genitálií. Znamená to, že přestože všechny kultury vycházejí při definování rozdílů mezi muži a ženami z biologického pohlaví, v ostatních aspektech odlišujících muže a ženy se žádné kultury zcela neshodnou. Gender je tedy sociálním konstruktem mužství a ženství. Jsou to kulturně dané představy o tom, jak by se muži a ženy měli chovat, jak by měli vypadat, jak se cítit atd. (Sloboda, 2016). Pokud je tedy gender sociální konstrukcí

znamená to, že ho lze měnit a je tak závislý na společenské smlouvě a normách ve společnosti platných.

V souvislosti s genderem hovoříme o ženských vlastnostech čili femininitě a mužských vlastnostech čili maskulinitě. S femininitou jsou spojovány vlastnosti jako je pasivita, soucit, závislost, čistota, jemnost a emocionalita. Co se týče zájmů jsou ženami spojovány spíše umělecké a domácí rukodělné záliby. S maskulinitou je naopak spojováno potlačování emocí, aktivita, dominance, soutěživost a také vyšší společenské postavení. Za mužské zájmy je považován sport a technické záliby. Výzkumy však opakovaně potvrzují, že reálné rozdíly mezi vlastnostmi a zájmy mezi příslušníky obou pohlaví jsou reálně nižší, než se obecně předpokládá (Janošová, 2008).

Genderová role označují chování typické pro určité pohlaví podporované sociálním učením (Kassin, 2007). Je to souhrn představ o tom, jací muži a ženy ve skutečnosti jsou, ale také představy o tom, jací by měli být (Janošová, 2008), jaké by měly být „správné ženy“ a jací „správní muži“ (Smetáčková, 2009). Dalo by se říct, že se jedná o vnější projev genderové identity, pomocí „hraní“ genderové role dává jedinec najevo, kým se cítí být, ale i to, jak chce být druhými vnímán (Janošová, 2008). Najevo to dává pomocí maskulinních či femininních projevů, přičemž jak už bylo naznačeno nemusí být tyto projevy vždy v souladu s biologickým pohlavím. Ovšem ve společnosti je takové chování, které je v rozporu s obecně přijímanými představami o mužských a ženských rolích sankcionováno, i když v naší západní kultuře, která je ve vztahu ke genderovým rolím čím dál více liberální (možnost určení či přeměny pohlaví) se jedná spíše o sankce implicitní, jako je například posměch či odsouzení veřejností (tamtéž). A tak jsou někteří nuceni přijmout takové genderové role a chovat se v souladu s nimi, i přesto, že se s nimi vnitřně neztotožňují. Důležité je ale zmínit, že jsou v naší současné společnosti obecně lépe přijímány maskulinní projevy žen a dívek, než femininní projevy mužů či chlapců (Vágnerová, 2005). Osoby, které se v určitých situacích neřídí normami, které určuje genderový řád¹ se nazývají gender „blendeři“ (blend – rozpíjet) či „bendeři“ (bend – ohýbat) (Sloboda, 2016). Pro nekonformní identitu v dětství u chlapců může být používán, ne příliš korektní anglický výraz sissy-boys, u dívek pak výraz

¹ Genderový řád je uspořádání společnosti podle pojetí genderu. Například uspořádání mužsko-ženských vztahů jako přirozených, doplňujících se a nerovných. (Sloboda 2016)

tomboys (Procházka, 2004). Součástí genderového řádu je i heteronormativita. Heteronormativita takové nastavení společnosti, ve kterém je heterosexualitu vnímána jako norma, a to, co z heterosexuality vybočuje jako odchylka (Fafejta, 2016). Pokud vycházíme z toho, že je kategorie genderu sociálně konstruovaná, je jasné, že jedinec nemá jen jednu genderovou roli v rámci, které reaguje na všechny sociální situace, ale jeho role se v závislosti na situaci mění.

Genderová identita vzniká tehdy, když jedinec přijímá ty sociální role související s jeho biologickým pohlavím, které jsou v souladu s jeho vnitřním prožíváním (Janošová, 2008). Jedná se o sebepojetí jedince, o to, jak sám sebe vnímá jako muže či ženu (či jako oboje, nebo ani jedno) a kam sám sebe umísťuje na kontinuu femininity a maskulinity (Sloboda, 2016). Genderová identita se vyvíjí v situacích, kdy je jedinec vystaven mnohým různorodým definicím mužskosti a ženskosti, v těchto situacích odpovídá na mužský a ženský gender podle toho, jaký význam mu dává společnost, ve které žije, jak ho konstruuje společenský systém kategorií (Výrost, Slaměník, 1997).

1.3 Sexualita a identita

1.3.1 Sexuální orientace

Slovo sexuální, zde nemá význam preference určitého druhu pohlavního styku, ale vychází z anglického „sex“ jako označení pro pohlaví jedince. Znamená tedy preferenci osob určitého biologického pohlaví. Dle Hartla a Hartlové (2010) je sexuální orientace *„stav jednoznačného a trvalého směřování sexuálního zájmu jedince k příslušníkům téhož pohlaví, opačného pohlaví nebo obou pohlaví.“* Sexuální orientace je původně medicínský pojem zakořeněný v psychiatrickém diskurzu. Je to ovšem pojem nepřesný, neboť zohledňuje pouze sexuální chování. Implikuje, že je volba sexuálního objektu vrozená a jako taková je fixní a nelze ji měnit. Problematické je to, že vychází jen z pozorovatelných projevů sexuálního chování, přestože se mnoho jedinců nechová v souladu se svou orientací nebo tak činí jen tajně. Tento pojem tedy nepojímá subjektivní pocity jedince a vliv společnosti (Blasius, 1992).

V některých publikacích je používán i termín sexuální preference (Brzek, 1992). Dle Blasie (1992) je tento termín také nevhodný, neboť může vyznít jako analogie preference například

příchutě zmrzliny a z toho by vyplývalo, že gayové a lesby jsou ve všem stejní jako heterosexuální muži a ženy, až na to, co dělají v posteli. Kdyby to ale byla pravda nebyla by potřeba instituce gay a lesbické komunity, která vznikla jako bezpečné prostředí, ve kterém se gayové a lesby mohou setkávat, a to i za takovými účely, které dalece přesahují ty erotické. Dnes je tento pojem užívám spíše v medicínském prostředí ve spojení s parafilii (označováno též jako sexuální deviace), tedy poruchami sexuální preference, jakými je například pedofilie, sadismus či fetišismus (ÚZIS ČR, 2018) a díky tomu pak může nabývat negativních konotací.

Při identifikování se jako gay, lesba či bisexuál je sexuální orientace jen jedním faktorem. Dalšími jsou sexuální chování včetně navazování afektivních a partnerských vztahů a identita, přičemž spolu tyto oblasti nemusí být v souladu (Smetáčková, 2009). Aby termín sexuální orientace zahrnoval nejen dimenzi sexuálního chování, bývá rozšiřován o citovou rovinu – sexuální a citová orientace (Sloboda, 2016).

1.3.2 Sexuální chování

Jedná se o termín, který označuje praktikování sexuálních aktivit s osobami opačného či stejného pohlaví. Sexuální orientace nemusí mít vždy za následek odpovídající sexuální chování (Brzek, 1992). Existují totiž jak heterosexuální, tak neheterosexuální osoby, které se sexuálního chování zdržují, heterosexuálové, kteří se v nějaké etapě svého života chovají homosexuálně (homosexuálním sexuálním chováním je myšleno takové chování, při kterém daná osoba provozuje sex s osobou stejného pohlaví), a naopak homosexuální osoby, které se chovají heterosexuálně. To je dáno tím, že přestože má člověk tendenci lidskou sexualitu polarizovat, tvoří sexualita spíše jakési kontinuum od heterosexuality k homosexualitě, a tedy málokdo je stoprocentně vyhraněný heterosexuál či homosexuál. Většina osob upřednostňuje určité pohlaví, ale zůstává zde i slabší schopnost vzrušit se také jedincem nepreferovaného pohlaví (tamtéž). Uprostřed tohoto kontinua se nacházejí osoby, které nejsou schopny rozlišit, zda je více přitahují muži či ženy, tedy bisexuálové. Typickým příkladem sexuálního chování nekorespondujícím se sexuální identitou heterosexuálů je takzvané náhražkové sexuální chování. K němu dochází v situacích, kdy je jedinci znemožněn či ztížen kontakt s osobami opačného pohlaví (ve věznicích, armádě atd.) a tak se sexuálně stýká s nepreferovaným pohlavím (tamtéž). Ovšem jen do té doby, než je mu

znovu umožněn heterosexuální styk, pak se k němu navrácí. Dalšími příklady pak mohou být sexuální styky s nepreferovaným pohlavím za účelem zisku (prostituce), za účelem zpestření sexuálních aktivit, či v rámci experimentování (nejčastěji spojeno s obdobím adolescence). Homosexuální jedinci se mohou uchýlovat k heterosexuálním stykům pod tlakem norem heteronormní společnosti z důvodu potvrzení své normality. Sexuální chování je možné realizovat jen základě podmínek, které umožňuje sociální prostředí (Sloboda, 2016).

1.3.3 Sexuální identita

„Sexuální identita vychází ze sexuální orientace. Na jejím základě se jedinec, alespoň na psychické rovině, ztotožňuje se širší sociální skupinou lidí stejné orientace.“ (Fafejta, 2017, s. 11) K vytvoření sexuální identity dochází během procesu, ve kterém se jedinec identifikuje se svou sexuální orientací, tomuto procesu se říká coming out. Sexuální identita je různě důležitou součástí identity konkrétních osob (Sloboda, 2016). Dalo by se ovšem předpokládat, že důležitější roli hraje v sebepojetí homosexuálních jedinců. V případě heterosexuálních osob je identifikace s heterosexualitou usnadněna všudypřítomný předpokladem heterosexuality. Heteronormativita je v naší společnosti samozřejmost, a tak u většiny heterosexuálních dospívajících dojde k vytvoření sexuální identity hladce. Naopak homosexuální a bisexuální jedinci si vytvářejí svou sexuální identitu v náročném procesu coming outu, zabývají se do hloubky svými sexuálními preferencemi a vyrovnávají se s nimi, díky tomu pro ně tato část osobnosti může být důležitější, než by tomu bylo u heterosexuála. Stejně tak i okolí neheterosexuálního jedince často přikládá této jeho části identity větší význam, neboť je to něco, co ho odlišuje od ostatních (například v konverzaci o homosexuálním právníkovi může zaznít výrok „jó, to je ten gay“, zatímco kdyby se jednalo o heterosexuála, hrála by určitě větší roli jeho identita právníka). Důležité je si uvědomit, že sexuální identita je jen jednou z částí celkové identity člověka, a jako takové ovlivňuje jen část života, a tak by se neměla osobnost jedince redukovat jen na jednu jeho část.

Termín sexuální identita může být v psychologii užíván také jako synonymum pohlavní identity, tedy rozlišení na mužskou a ženskou sexuální identitu.

2 LGBT+ aneb variabilita sexuálních a genderových identit

Vedle heterosexuality nestojí pouze homosexualita, ale mnoho dalších sexuálních orientací, přičemž každá z těchto skupina osob je odlišná, se svými specifickými charakteristikami a problémem. Zkratka LGBT je označením pro lesby, gaye, bisexuály a transsexuály či transgender osoby. V poslední době se ke zkratce přidávají ještě písmena „Q“ jako queer či questioning (zpochybňují), dále pak „I“ jako intersexuál² a „A“ jako asexuál³. LGBT+ tedy zahrnuje všechny osoby, které se vymykají heteronormativnímu ideálu heterosexuality. V následující kapitole vysvětlím jednotlivých písmen ve zkratce LGBT+ (mimo pojmů intersexuál a asexuál, které nejsou pro tuto práci podstatné), ale považuji za vhodné si nejprve definovat i sexualitu, která v této zkratce zahrnuta není, tedy heterosexualitu.

2.1 Heterosexualita

Heterosexualita je sexuální a citová preference osob opačného pohlaví (genderu). Katz (2013) mluví o jedné z velkolepých ironií v dějinách sexuality, když upozorňuje na to, že byl termín heterosexualita použit až na konci 19. století, a to až několik let poté, co byl poprvé užit pojem homosexualita. Stejně tak jako homosexualita, je i heterosexualita, jak tyto kategorie chápeme dnes, vynálezem 19. století. Naše společnost je heteronormativní, jevy související s heterosexualitou vnímá jako normální, a ty ostatní jako odchylku od normy. Heterosexualita je pak chápána jako něco přirozeného, neměnného, univerzálního a ahistorického (Katz, 2013), to z ní následně dělá něco neviditelného, to je patrné například i z velmi malého počtu odborných prací zabývajících se právě heterosexualitou.

2.2 Bisexualita

Bisexualita je sexuální či citová preference osob stejného i opačného pohlaví (genderu). Názory na existenci bisexuality se liší, ani někteří odborníci (nejčastěji sexuologové) ji nepovažují za plnohodnotnou sexualitu, domnívají se, že bisexuální je osoba, která si nechce přiznat, že je gay/lesba, (aby si zachoval/a privilegia toho být heterosexuální) či ještě není

² Intersexuál je osoba, která se se nenarodila s jednoznačným biologickým pohlavím, má pohlavní znaky obou. Ze sociologického hlediska intersexualita narušuje bipolární mužsko-ženské pojetí světa. (Janošová 2008)

³ Asexuální je osoba, která nemá žádnou nebo jen velice nízkou potřebu sexu. (Fafejta 2016)

plně ztotožněn/a s identitou gay/lesba a jedná se jen o fázi přechodu od heterosexuality k homosexualitě (McClean, 2007). Stejně tak je dnes možné setkat se s názorem, že je bisexualita pouhý módní výstřelek. Mnoho lidí včetně sexuologů sice oficiálně uznává existenci bisexuální identity, ale pokud jsou konfrontováni s jedincem, jenž se považuje za bisexuála, snaží se ho přesvědčit, že právě on žije v sebeklamu (Fafejta, 2016). Může se zdát, že je bisexualita méně stigmatizována, ale i k ní se váží specifické stereotypy a z nich vycházející předsudky. Například jsou považováni za nevěrohodné, promiskuitní, neschopné monogamie a potřebující dva partnery simultánně (McClean, 2007).

Problematické v chápání bisexuality a jejího přijetí je to, že není jednotná definice toho, co znamená být bisexuál. Slovo „bisexualita“ implikuje totiž představu, že je takový jedinec rovnocenně přitahován muži i ženami, ale ve skutečnosti je jen málo těch, kteří o sobě mohou říct, že jsou přitahováni oběma pohlavími stejnou měrou. Naopak existuje velká diverzita mezi sexuální přitažlivostí, emocionální přitažlivostí, vztahy a zkušenostmi mužů a žen, kteří se identifikují jako bisexuální. Někteří jedinci mohou pociťovat emocionální i sexuální atrakci k obou pohlavím (genderům), pro někoho jiného může zahrnovat pouze sexuální zkušenost s jedním pohlavím, ale emocionální a sexuální zkušenost a vztah s druhým pohlavím. Bisexualita se také v literatuře dělí na více kategorií. „Historická“ bisexualita značí stav, kdy má jedinec v současnosti jen hetero/homosexuální vztahy ale v minulosti měl bisexuální zkušenost a/nebo fantazie, „sekvenční“ znamená, že má sekvenční vztahy s muži i ženami ale pouze s jedním člověkem v daný čas a „souběžná“ znamená, že má jedinec vztah s mužem i ženou současně (McClean, 2007). Pojem „bifobie“ označuje nepřátelskost, která je založená na předsudcích vůči bisexuálním lidem, častým motivem bifobie je tlak na to, aby se jedinec identifikoval jako heterosexuál či homosexuál (Sloboda, 2016). Takovým tlakům je bisexuální osoba vystavována ze strany heterosexuální majoritní společnosti, ale často i ze strany homosexuálů. Bisexuálové se tak mohou často při svém coming out setkávat s nepochopením okolí. Coming out bisexuálů může být tedy stejně obtížný, ale i obtížnější, než je tomu u homosexuálů (Více v kapitole „Coming out“)

2.3 Transsexualita/Transgender

Termín „trans identity“ je zastřešující pojem pro všechny skupiny osob, které se nějakým způsobem vymykají genderové normě. Větší roli než sexualita zde hraje právě gender. Podle

Mezinárodní klasifikace nemocí (ÚZIS ČR, 2018) je rozpor mezi biologickým pohlavím a pohlavní identitou považován za poruchu. Jedná se o femininní muže a maskulinní ženy, transvestity, transgender a transsexuální osoby. Nepřátelskost založená na negativních postojích a předsudcích vůči trans lidem se nazývá transfobie (Sloboda, 2016). Transvestitismus je typický potřebou občasného odívání se do svršků typických pro osoby opačného pohlaví, ale bez přání stát se příslušníkem opačného pohlaví natrvalo (Janošová, 2008). Transsexualismus je definován jako touha žít jako příslušník opačného pohlaví. Tato touha je často doprovázena pocitem nesprávnosti a diskomfortu ve vlastním těle. Transsexuální lidé se často uchylují ke změně tohoto stavu prostřednictvím chirurgické a hormonální léčby (tamtéž). Pojem transgender může být chápán jako synonymum pro termín „trans identity“ tedy jako zastřešující pojem pro všechny osoby vymykající se genderovému řádu, ale může být také chápán jako označení pro osoby, které, přestože se identifikují s genderem opačným, než je jejich biologické pohlaví, se neztotožňují s identitou transsexuála. Především v tom aspektu, že necítí potřebu chirurgické a hormonální léčby (Sloboda, 2016). Některé transgender osoby se mohou cítit jako na pomezí mezi pohlavími, přičemž nenaplnují ani jedno, necítí se být ani mužem, ani ženou.

2.4 Queer

Písmeno Q do zkratky LGBTQ+ přibylo teprve nedávno a nepanuje jasná shoda na tom, co přesně termín queer (někdy se uvádí, že Q zastupuje questioning neboli zpochybňující) (Sloboda, 2016) znamená. Mezi lajky a členy LGBT komunity se uchýlil termín queer jako zastřešující pojem pro lesby, gaye, bisexuály a transgender osoby, tedy jako synonymum zkratky LGBT (Himl, Seidl, Schindler, 2013). To není zcela správné použití, neboť je v rozporu se sociologickým pojetím tohoto pojmu. Sociologické „queer teorie“, kladou důraz na právo jedince zvolit si svou identitu, tak jak jemu osobně vyhovuje, bez ohledu na sociální očekávání (Fafejta, 2016). Queer osoba se tak může vymanit z předem daných kategorií, ať už pohlavních, genderových či sexuálních. S tímto právem souvisí i možnost tyto kategorie odmítnout zcela či je během života střídat. Cílem queer hnutí je pak takové rozmělnění kategorií a skupinových odlišností, že přestane být jedno, zda je někdo homosexuál, bisexuál, asexuál či zda je muž nebo žena. Není cílem, aby tyto kategorie

přestali existovat, ale aby si je člověk mohl svobodně volit, mixovat a naplňovat je takovým obsahem, který mu vyhovuje (tamtéž).

2.5 Homosexualita

Homosexualita je sexuální a citová preference osob stejného pohlaví (genderu).

Ačkoliv homosexuální chování, ve smyslu provozování sexuálních aktivit s příslušníky stejného pohlaví, bylo v historii lidstva vždy přítomno, je homosexualita, jako sexuální ale i citová orientace a identita, pojmem poměrně novým. Teprve v roce 1886 psychiatr Richard von Kraft Ebbing pojmenoval homosexualitu jako jednu z variant sexuálního chování (Katz 2013). Do té doby bylo takové chování zahrnováno pod pojem sodomie⁴ (Sloboda, 2016). Až v této době, tedy v druhé polovině 19. století vznikl „homosexuál“ jako osoba s charakteristickým dětstvím, minulostí a způsobem života, tato osoba byla ale stále považována za deviantní (Fafejta, 2016). V tomto ohledu je problematické označování historických postav za homosexuální, neboť, jak již bylo řečeno, homosexualitu nelze odvozovat pouze z příslušného sexuálního chování, ale její podstatnou složkou je i sexuální identita, a vzhledem k tomu, že dříve neexistovaly příslušné pojmy pro pojmenování takové identity, nemohl se s ní ani nikdo identifikovat. To ovšem nepopírá existenci osob, které by se skutečně cítily být přitahovány příslušníky stejného pohlaví (tamtéž).

V moderní západní společnosti se postavení homosexuálních osob ve společnosti stále zlepšuje. Například v roce 1992 byla homosexualita Světovou zdravotnickou organizací WHO vyřazena ze seznamu sexuálních nemocí⁵, za nemoc je ovšem považována egodystonická sexuální orientace, to je takový stav, kdy je sexuální preference nepochybná (heterosexuální, homosexuální, bisexuální a prepubertální), ale subjekt si přeje, aby byla jiná (ÚZIS ČR, 2018). V České republice je od roku 2006 možno uzavírat legitimní partnerský vztah dvou osob stejného pohlaví, v rámci registrovaného partnerství (zákon č. 115/2006 Sb.). Registrované partnerství ovšem není manželství, neliší se jen názvem, ale i mnoha

⁴ Ta zahrnovala i jiné fenomény, které by se dnes daly nazvat jako zoofilie, nekrofilie, incest atd.

⁵ V USA se homosexualita nepovažuje za nemoc již od roku 1973, kdy byla vyškrtnuta ze seznamu DSM III. (Brzek 1992)

dalšími (subjektivními i právními) aspekty. A tak i zde stále přetrvává nerovnoprávnost těchto svazků⁶.

Existuje mnoho teorií, které vysvětlují původ a vznik homosexuality. Některé tyto teorie dokazující genetickou podmíněnost homosexuality, či předpokládají vliv hladiny hormonů matky v těhotenství. Někteří odborníci, například zastánci psychodynamických přístupů v psychologii, považují za nejdůležitější období vzniku homosexuality rané dětství a existují také teorie, které kladou důraz na sociální a kulturní podmíněnost lidské sexuality. V případě homosexuality se předpokládá především vliv genetických dispozic (Janošová, 2008). Důležitý je ovšem fakt, že nejedná o stav, který by byl člověk schopen ovlivnit svou vůlí.

„Homosexualita“ je medicínský pojem, který je dnes stále stigmatizovaný, a tak se v zahraničí ale i u nás stále častěji používá méně negativně vnímané označení „gay“ pro homosexuálního muže a „lesba“ pro homosexuální ženu (Sloboda, 2016). Zde bych dodala, že slovo gay je v anglicky mluvících zemích chápáno také jako přídavné jméno, které je možné použít i pro ženu („gay woman“ je tedy lesba).

Vzhledem k tomu, že i dnes se lze setkat s názory, že je homosexualita nemoc, úchylka či deviace, je jasné, že osoby mající takové názory si na jejich základě vytvoří i stereotypní představy a postoje k jedincům mající homosexuální orientaci. Pokud na základě těchto stereotypních postojů dojde k napadení, omezení či jiné diskriminaci homosexuální osoby, jedná se o projev homofobie. Homofobie⁷ *„je obava z homosexuality a homosexuálních osob, která může vést k pocitům odporu, nepřátelství až nenávisti a může se stát základem pro odmítající, zesměšňující či ubližující chování vůči homosexuálním lidem nebo vůči lidem, u nichž je homosexualita předpokládána“* (Smetáčková 2009). Z výzkumu Pechové (2009), vyplynulo, že 56 % dotázaných mělo zkušenost s diskriminací či obtěžováním na základě sexuální orientace (z toho 14 % mužských respondentů se setkala s fyzickým napadením). Jako významný problém se v tomto výzkumu zdá být i homofobie a

⁶ V současné době byl sněmovně předložen návrh na změnu občanského zákoníku, jenž by umožňoval vstupovat do manželství i homosexuálním párům a zrušil by registrované partnerství.

⁷ Dnes se pojem homofobie používá i ve vztahu k ostatním skupinám osob, které se vymykají heteronormativitě (Smetáčková 2009).

diskriminace na českých školách (21 % z 330 respondentů uvedlo, že se ve škole setkali s útoky či obtěžováním na základě sexuální orientace), bylo také zjištěno, že v některých případech se na tomto jednání podíleli přímo pedagogičtí pracovníci či o něm věděli, ale nezakročili. V roce 2016 proběhl výzkum *České školy pod lupou: Výzkum homofobie a transfobie na školách* (2016), určený pro studenty 8. a 9. tříd základních škol a středních škol (včetně těch, kteří střední školu dokončili v uplynulém roce). Výzkumu se účastnilo respondentů, z toho se 16 % dívek označilo za bisexuální, 10 % chlapců za gaye a 10 % dívek za lesbu, to nabourává dnes už stereotypní představu o tom, že homosexuálové tvoří 4 % populace. V tomto výzkumu tři čtvrtiny respondentů mělo pozitivní vztah ke gayům, lesbám a bisexuálům (méně pozitivně ovšem byli vnímáni transsexuálové – ti byli častěji označováni jako odlišní a jejich společnost jako nepříjemná), zkušenosti s fyzickým napadáním či ničením věcí ve školách byly spíše ojedinělé, ale slovní nářázky, zesměšňování a pomluvy nebyli mezi dotázanými mladými lidmi výjimkou. Podobně jako ve výzkumu Pechové bylo i zde zjištěno, že někteří respondenti/ky zaznamenali na svých školách urážky či zesměšňování LGBT osob ze strany vyučujících.

Homofobie je v českých školách velmi silně přítomna. Oběťmi homofobní šikany jsou dívky a chlapci, kteří nejsou heterosexuální, nebo mají mezi příbuznými či přáteli osobu, která není heterosexuální, oběťmi mohou být také jedinci, kteří nepůsobí dostatečně maskulinně či femininně. Nepřátelské klima ale může silně doléhat i na dívky a chlapce, kteří sice nejsou terčem těchto poznámek, ale jsou právě ve stavu hledání své sexuality (Smetáčková, 2009).

3 Dospívání a sexuální identita

3.1 Adolescence

Adolescence neboli období dospívání či pozdního dětství zahrnuje druhou dekádu života člověka. Přesné časové vymezení se u různých autorů liší. Liší se i to, zda je adolescence chápána, jako samostatné vývojové období mezi pubescencí a rannou dospělostí či, zda se jedná o celé období dospívání bez vydělování pubescence (Hartl, 2004). Například dle Langmeiera a Křejičkové (2006, s. 143) se jedná o fázi života od 11/12 let do zhruba 22 let, přičemž je období dospívání dále členěno na období pubescence (zhruba od 11 do 15 let) a období adolescence (zhruba 15 až 22let). Thorová (2015, s. 414) období adolescence dále nečlení a vymezuje ho věkem 12/13 až 19 let. Ve vývojové psychologii je adolescence označováno jako fáze hledání a vytváření identity. „Vytváření nového pojetí vlastní identity je proces, v němž se dospívající aktivně snaží uskutečnit svou představu, kým by chtěl být.“ (Vágnerová, 2005)

Tato etapa života může být pro mnoho lidí stresující událostí, neboť mladý člověk v období formování identity prochází mnohými proměnami, týkající se nejen fyzického vzhledu, ale i emočního, kognitivního a sociálního vývoje, jež jsou často spojeny s pocity nejistoty, úzkosti, stresu a pocity méněcennosti (Thorová, 2015). S těmito pocity se adolescenti vyrovnávají, krom jiného, i skrze skupinovou identifikaci (Vágnerová, 2005). Takový jedinec tedy odvozuje svou identitu od toho, k jaké skupině patří. Vztahy s přáteli významně ovlivňují jejich chování, adolescenti totiž pozorně sledují, jak je druzí hodnotí a na základě toho pak své chování korigují. To vede k tomu, že člověk v období dospívání touží po uznání vrstevníků a zároveň se u něj objevuje zvýšená přecitlivělost na jejich odmítnutí (Thorová, 2015). Pro adolescenty je tedy typická věrnost a konformita k vrstevnické skupině, která se mimo jiné může projevovat i nepřátelskými postoji vůči jiným skupinám. Netolerance a kritičnost k odlišnostem je také projevem osobní nejistoty, která dospívání provází (Janošová, 2008). Vliv vrstevnické skupiny a s tím spojené obavy ze zavržení jsou na vrcholu v 15-16 letech, poté se vliv skupiny postupně snižuje a za pomoci rozvíjející se schopnosti introspekce, se dále rozvíjí dospělá osobní identita (Vágnerová, 2005).

Vývojovým úkolem adolescenta je odpoutání se od rodičů, a tak se musí proměnit i jejich vztah k nim. Ten by se postupně měl stávat více demokratickým a symetrickým. Závislý

vztah by se tak měl během adolescence proměnit ve vztah vzájemné podpory a respektu. Snaha prosadit svou nezávislost i přes odpor rodičů, ale často vede ke konfliktům (Thorová, 2015). Vztah k rodičům je v tomto období stále velmi důležitý. Adolescenti, kteří mají s rodiči vřelé vztahy se ji pak ochotněji svěřují, naopak příliš kontrolujícím rodičům mají tendenci informace aktivně skrývat (Thorová, 2015). Mladí lidé své rodiče sice často kritizují, ale jejich názor je pro ně stále velmi důležitý. Je důležité, aby se v rodině budovala taková atmosféra, ve které bude dospívající potomek ochoten sdílet své názory a pocity.

3.2 Gender a sexualita v adolescenci

Jelikož právě v tomto období dochází k pohlavnímu zrání, jež zvýrazňuje rozdíly mezi chlapci a dívkami a velkou měrou ovlivňuje identitu jedince, je důležitým tématem i gender a sexualita. Právě na začátku adolescence ještě dochází ve školních třídách a vrstevnických skupinách ke genderové segregaci. Převládá totiž stále fenomén „in group-out group“, tedy domněnka chlapců i dívek, že jejich pohlaví je lepší než to druhé (Janošová, 2008). Důležitost genderu se v období dospívání projevuje i ve změnách požadavků společnosti na chování chlapců a dívek, ti se musejí naučit znát a postupně akceptovat a naplňovat své genderové role (Janošová, 2008), přičemž je naše současná západní společnost více tolerantní k větší variabilitě chování dívek a to i v případě maskulinních projevů, které jsou u adolescentních dívek často pozitivně hodnoceny, na druhou stranu jsou feminin projevy chlapců, které by mohly být vyhodnoceny jako projevy homosexuality, odmítány a snižují sociální prestiž takového jedince (Vágnerová, 2005). Například je dnes už běžnou záležitostí potkávat na ulici dívky v „chlapeckém“ oblečení, ale mladý muž v šatech by na sebe jistě poutal pozornost a vysloužil by si negativní zpětnou vazbu. Proto je pro chlapce důležité budování maskulinity, které probíhá skrze mužské přátelství, kolektivní aktivity (sporty) a také odmítáním všeho femininního a neheterosexuálního (Sloboda, 2016).

Osobní nejistota dospívajících, projevující se potřebou přesného vymezení čehokoliv, se promítá i do vztahu ke genderovým rolím. Mladí lidé vyžadují dodržování mužských a ženských standardů, díky tomu jsou časté projevy kritičnosti, odmítání či posměchu vůči nestandardnímu chování druhých (Janošová, 2008). Ovšem tyto postoje jsou jen dočasné, po vyrovnání se s vlastními změnami se u adolescentů snižuje konformita s názorem ostatních,

ale také se výrazně zvyšuje tolerance k jinakosti a mění se postoje vůči různým menšinám (tamtéž), jakou je například i skupina osob s neheterosexuální orientací.

S pohlavním zráním také souvisí to, že se během adolescence „u většiny chlapců i dívek poprvé objevuje nová citová kvalita, schopnost zamilovat se“ (Janošová, 2008). Také právě v tomto období získává většina lidí první erotické zkušenosti, přičemž v naší společnosti jsou žádoucí jen takové romantické a erotické vztahy, které probíhají mezi příslušníky opačného pohlaví. S erotickými zkušenostmi souvisí sexuální atraktivita, jež se projevuje o něco dříve. Některé vývojové a sociální modely sexuálního chování v západní kultuře předpokládají, že sexuální přitažlivost se poprvé objevuje v období, kdy započne proces gonadarche⁸, k němuž u dívek dochází zhruba ve 12 letech a u chlapců ve 14 letech. Novější studie považují za období první sexuální atrakce věk 10 let, který koresponduje s procesem adrenarche⁹ (McClintock & Herdt, 1996) a právě tento věk mnoho neheterosexuálních jedinců uvádí, jako ten, kdy se poprvé cítili být přitahováni příslušníky stejného pohlaví (tamtéž). Ovšem první sexuální atrakce nemusí znamenat, že dojde také k uvědomění si neheterosexuální orientace. K tomu dle Procházký (2002) dochází u chlapců průměrně ve věku 12–16 let, ale u dívek k tomuto uvědomění dochází později, neboť je „ženská sexualita je mnohem plastičtější a také obtížněji rozpoznatelná (tamtéž, s. 9).“

Dospívání je také obdobím erotických experimentací, a tak si někteří adolescenti „dovolí“ prožít citové vzplanutí k osobě, jejíž pohlaví neodpovídá jejich sexuální orientaci. Taková náklonost ovšem nebývá doprovázena sexuálním vzrušením (Janošová, 2008). Existují ale i tací, kteří se se zmatkem doprovázejícím dospívání vyrovnávají právě experimentováním v rámci svého sexuálního chování (Vágnerová, 2005).

3.3 Dospívání a neheterosexualita

Jak bylo řečeno je vývoj sexuální identity v období adolescence stresující událostí, ale ještě více stresující je pro homosexuální jedince. I v dnešní liberální společnosti, která je k sexuálním menšinám mnohem tolerantnější, je jiná než heterosexuální orientace stále

⁸ Gonadarche – počátek funkční činnosti pohlavních žláz

⁹ Adrenarche – aktivace produkce pohlavních hormonů v kůře nadledviny při nástupu puberty a během ní, vedoucí k vzniku pubického a axilárního ochlupení

stigmatizována. Tato stigmatizace se odráží například i v homofobní šikaně ve školách, nadávky narážející na homosexualitu druhého, patří mezi mladistvými mezi ty nejoblíbenější, často se objevují pojmy jako „buzerant“, „teplouš“, „lesba“ nebo „hermafrodit“ (Janošová, Kollerová, et al., 2016). Díky tomu jsou někteří mladí lidé nuceni skrývat svou identitu, aby se vyhnuli odmítnutí a nepřátelství.

Otevřeně homosexuální studenti mohou být terčem verbálního a fyzického obtěžování ve škole. Takové obtěžování může mít devastující dopad na děti a mladé, kteří jsou cílem. Vede ke zvýšené míře záškoláctví a předčasnému ukončení školní docházky a k zhoršení studijních výsledků, to následně může vést až k zneužívání návykových látek a útěkům z domova. Zvýšené je i riziko depresivních poruch a suicidálních pokusů (Holmes & Cahill, 2004).

Riziko sociální izolace se však týká i těch jedinců, kteří ještě neprošli coming outem či se ke své odlišné sexuální orientaci veřejně nehlásí, neboť už sám tlak na to „být normální“, strach z odhalení a pocit, že je „se mnou něco jinak“ často vede k pocitu osamocení (Harrison, 2003). Nutnost skrývat svou identitu také může znesnadňovat proces osvojování si dovedností související s navazováním přátelství s lidmi stejného pohlaví, a to pak může dále prohlubovat pocit izolace. A právě pocit osamocení, sebenenávist a nízké sebevědomí, které vyplývají ze stigmatizace odlišné sexuální orientace, vedou ke zvýšené míře rizikového chování mezi neheterosexuálními adolescenty, kteří se se svou sexuální orientací stále neidentifikovali. U takových jedinců je zvýšené riziko užívání alkoholu a návykových látek, je vyšší pravděpodobnost, že se u nich objeví deprese a suicidální pokusy, ale hrozí i vyhledávání neformálních sexuálních vztahů a nevhodných míst k navazování těchto vztahů (například toalety, parky, internet) s tím spojené riziko nákazy pohlavně přenosnou chorobou, jakou je například HIV (Harrison, 2003). K navazování takových vztahů může docházet, protože u nich převládá představa, že společnost by neschvalovala a neuznávala otevřeně homosexuální vztahy, ale může to být způsobeno také tím, že nevědí, jak se zapojit do otevřeně homosexuální komunity, nebo se bojí stigma, které by členství v takové skupině přinášelo (tamtéž).

Vzhledem k tomu, že největšímu riziku jsou vystaveni ti jedinci, kteří se svou sexuální identitu nepřijímají, je velmi důležitým prostředkem k postupnému sebepřijetí existence

reálných pozitivních identifikačních vzorů, ať už v literatuře, kinematografii, politice či sportu (Janošová, 2008).

Nutno ovšem zdůraznit i fakt, že dnes existuje mnoho žáků a studentů, kteří se svou sexuální orientací vyrovnají bez větších obtíží a jsou šťastní, zdraví a úspěšní. Neheterosexuální orientace per se nevede k patologii či problémovému chování. Je také jasné, že se nejedná o homogenní skupinu a adolescenti, kteří se neidentifikují jako heterosexuální se od sebe navzájem liší tak, jako se od sebe navzájem liší všichni adolescenti (Savin-Williams, 2001).

4 Coming out

S odlišnou sexuální orientací v souvislosti s obdobím dospívání se nejčastěji pojí fenomén, který se nazývá coming out (ten se samozřejmě může objevit i v pozdějších fázích života). Tento termín je převzat z angličtiny a znamená „vyjít ven“¹⁰. V češtině neexistuje přesný ekvivalent, a tak se používá buď tento anglický výraz, případně počeštěné „vyoutovat se“, případně se v literatuře objevují i české pojmy „sebeodhalení a sebepochopení“ (Brzek, 1992), či „sebeotevření“ (Janošová, 2008). Objevují se ale slovní spojení jako „přiznat se k...“ či „svěřit se s...“, které v sobě nesou určitou míru stigmatizace, takové formulace vyvolávají dojem, jako by člověk provedl něco špatného či nežádoucího (Sloboda, 2016).

Coming out je proces uvědomění si své odlišnosti od normy, kterou je v naší společnosti heterosexuality, zároveň tento pojem označuje i moment, kdy jedinec sděluje tuto informaci o své sexualitě svému okolí. Na základě toho se coming out dále dělí na dvě fáze, a to na vnitřní a vnější (Sloboda, 2016).

4.1 Vnitřní coming out

Přestože se jedná o ryze subjektivní proces a každý jím prochází odlišně (to závisí na pohlaví, místě bydliště, věku atd.) jsou v souvislosti se sebeuvědoměním (vnitřním coming outem) neheterosexuálních adolescentů rozlišována čtyři stadia vývoje sexuální identity (Harrison, 2003), ovšem s tím, že se stále spekuluje o tom, zda nejsou tyto stadia platná jen pro homosexuální chlapce a zda se u leseb a bisexuálu neobjevují později. Také se dá předpokládat, že u osob, které jsou členy minoritních skupin, u nás jsou to například Romové, se jednotlivá stadia liší.

Prvním stádiem je „ranné uvědomění (Early awereness)“, to probíhá okolo 10 let a je to období, ve kterém dítě poprvé pocítí přitažlivost ke stejnému pohlaví a pocity odlišnosti od ostatních. Druhé stádium „zmatení v identitě (Identity confusion)“ se objevuje v pubertě, kdy vědomí toho, že je jedinec přitahován stejným pohlavím nemůže být dále ignorováno. Tito jedinci pak často svou sexuální identitu tají, neboť v heteronormativním prostředí mohou cítit vinu a hanbu a popírání se tak stává copingovou strategií. Objevit se může také

¹⁰ V původním významu „coming out of the closet“, tedy „vyjít ven ze skříně“

snaha navazovat heterosexuální vztahy, aby tak potvrdili svou normalitu. Takové vztahy ovšem většinou nepřinášejí uspokojení, ale naopak jsou spíše zdrojem frustrace. Třetím stádiem je „převzetí identity (identity assumption)“, tehdy se jedinec již identifikuje s tím, že je homosexuál, většinou v tomto období začíná odhalovat svou sexuální orientaci, ale většinou jen jedné nejbližší osobě či omezené skupině osob. Posledním stádiem je „konsolidace neboli zpevnění identity (Identity Consolidation)“, kdy už člověk vědomě rozpoznává a akceptuje svou homosexualitu jako součást své identity (Harrison, 2003).

Vnitřní coming out je také identifikace s ve společnosti přetrvávajícími představami o homosexualitě, bisexualitě či transsexualitě (Sloboda, 2016). Tyto představy jsou ale z velké části negativní, neboť přesto že dnes už můžeme spatřovat určitý pokrok v tom, jak jsou gayové a lesby prezentováni v médiích, ve společnosti stále převažují stereotypní představy o zženštilých, promiskuitních mužích a agresivních, mužatkách. Takové stereotypní představy mohou vést k neochotě identifikovat se s homosexualitou (bisexualitou) i u lidí, kteří by se na základě vnější charakteristiky dali označit za homosexuály, například protože provozují stejnopohlavní sex. Důvod k odmítnutí identity gaye, lesby či bisexuála může být právě neochota označit se za člověka, který hřeší, trpí nějakou úchylnou či nemocí, nebo nějakou nemoc šíří (HIV) a který není schopen reprodukce či navázání stálého vztahu, jak je s gayi stereotypně spojováno (Sloboda, 2016).

Právě nedostatek pozitivních vzorů může vést u mladých lidí k tomu, že jsou nuceni identifikovat se s těmi negativními, které jsou často jen stereotypní představou nikoliv reálnou osobou, to následně může vést k přijetí negativních představ o sobě či reprodukci rizikového chování. Na konstruování identity jedince se tedy podílí i stereotypní představy přetrvávající ve společnosti. Například adolescent, který sám sebe vnímá jako gaye na základě toho, že je eroticky přitahován stejným pohlavím, si již dříve díky médiím a názorům okolí vytvořil představu homosexuála jako zženštilého a promiskuitního muže, vzhledem k tomu, že sám sebe identifikuje jako gaye a potřebuje si interiorizovat i vzorce chování s tím spojené, začne se také chovat zženštěle a promiskuitně. S nedostatkem pozitivních vzorů souvisí i problém symbolických a jazykových prostředků, které jsou v češtině dostupné pro označení homosexuálního muže, jde totiž především o nadávky (Sloboda, 2016).

S vytvářením identity během vnitřního coming outu souvisí i snaha „*vytvořit si historickou kontinuitu své nové identity s dosavadním životem*“ (Sloboda, 2016), to znamená, že takové osoby mají tendenci vyhledávat ve vzpomínkách na svůj život takové momenty, které potvrzují stereotyp o jejich identitě. Například mladý muž identifikující se jako gay, který vzpomíná na to, že jako malý si raději hrál s dívkami a nikdy ho nebavil fotbal, a nyní je mu jasné, že už tenkrát to byl signál toho, že je gay (Perrin-Wallqvist, 2015). Takové zpětné vyhledávání vzpomínek potvrzující identitu v případě homosexuality často stojí na stereotypních představách o genderové inverzi gayů a leseb, to znamená představa o zženštilých mužích a ženských mužatkách (Sloboda, 2016).

Coming out s sebou také nese nutnost přizpůsobit své vyhlídky do budoucna své nové identitě. Často to znamená zahození takových představ o budoucnosti, které do té doby, díky výchově v heteronorní společnosti, vnímal tento jedinec jako jediné správné (Sloboda, 2016). Znamená to, že se musí upravit své představy například o svém budoucím rodinné životě a rodičovství, či o budoucím povolání a bydlišti.

V případě homosexuálního coming outu může dojít k tomu, že se jedinec nejprve identifikuje jako bisexuální (Fafejta, 2016), neboť se zdá, že je taková identita lépe přijímána společností a je tak pro ně jednodušší tuto informaci sdělovat svému okolí. Předpokládám, že tento mechanismus je typický pro ranější fáze coming outu, kdy dochází ke zmatení identit. U neheterosexuálního jedince v tu dobu stále přetrvávají heteronormativní představy o budoucím vztahu, tedy o vztahu s opačným pohlavím, ale zároveň už nemůže popírat, že je přitahován příslušníky stejného pohlaví, a tak si vytváří představu sebe sama jako bisexuála.

4.2 Vnější coming out

Poté, co se jedinec v rámci vnitřního coming outu zabývá a vypořádává se svými pocity a myšlenkami, přichází na řadu i okamžik, kdy je nutno sdělit tuto informaci o své orientaci i někomu z jeho okolí. Nejedná se však jen o jeden moment, naopak je vnější coming out proces, který často trvá celý život. Každá osoba s neheterosexuální orientací se totiž během svého života dostane do společnosti různých lidí a do různých sociálních situací, které automaticky předpokládají heterosexuálnost a následkem toho je pak nutno tuto informaci o své sexualitě opakovaně sdělovat. V naší heteronormativní společnosti je člověk nucen dříve

či později „jít s barvou ven“, neboť častým tématem v rodině, ve škole i v práci jsou právě partnerské vztahy a pokud se člověk příliš dlouho vyhýbá odhalení skutečnosti, dostává se pak snadno do kruhu lží. Vzhledem k nerovnocennému pojmání sexuálních orientací v majoritní společnosti se v případě vnějšího coming outu mnohdy jedná o náročnou situaci, která vyžaduje mnoho odvahy, jde přece jen o odhalení velmi intimní informace. Vnějšímu coming outu často předchází pocit odcizení a jinakosti, člověk se cítí být jiný než ostatní (spolužáci, přátelé, kolegové), ale častý je i pocit nezapadání do vlastní rodiny (Perrin-Wallqvist, 2015). V tomto ohledu hraje velkou roli dostupnost informací týkajících se odlišné sexuální orientace. Vliv má tím pádem například i bydliště neheterosexuálního osob, tedy to, zda pochází z většího města, kde existuje funkční LGBT komunita a je tak snazší se s jejími členy setkat a získat tak podporu a potřebné informace potvrzující normalitu, to umožňuje získat pocit, že nejsou jediní s takovými pocity, že nejsou úchylní a divní. Lidé, kteří pochází z menších vesnic, mají takové navazování kontaktů ztížené, o homosexualitě či jiné sexuální orientaci a genderové identitě se tam nemusí příliš mluvit, a to posiluje pocit deviace a odlišnosti od ostatních. V dnešní době je ovšem snazší než kdykoliv jindy získávat tyto informace a navazovat kontakty se členy LGBT komunity, a to díky internetu.

Sebeodhalení je také doprovázeno strachem z odmítnutí či ztráty blízkého člověka, lidé vzpomínající na svůj coming out před rodiči zpětně popisují, že cítili pocit napětí, byli nervózní, nejistí, ustaraní, zahanbení a úzkostní (Perrin-Wallqvist, 2015). Proto je důležité, aby první osobou, které se svěřil byl někdo, u koho se domnívá, že bude schopen tuto informaci přijmout. Pozitivní zpětná vazba, podpora okolí a přijetí zvyšuje sebehodnocení jedince a zlepšuje tak proces vnitřního coming out. Také je žádoucí, aby byl člověk, co nejvíce vyrovnaný sám se sebou a nebyl k veřejnému sebeodhalení nucen. Jenomže jak píše Nedbálková (2007, 16 s.): *„kdo je dnes naprosto vyrovnaný sám se sebou? Každý má nějaká citlivá, slabá, skrytá místa a gayové nebo lesby samozřejmě taky.“*

Z výzkumů vyplývá, že se věk prvnímu coming outu snižuje, a tak z původních v průměru 20 let dnes první vnější coming out probíhá průměrně v 16 letech (Holmes & Cahill, 2004). Zřejmě nejvíce náročným a nejdůležitějším je coming out před rodiči, mnoho mladých lidí bojuje se strachem z toho, že budou zavrženi vlastní rodinou, přesto takové situace už nejsou tak časté (Sloboda, 2016). Ač tuto situaci gayové, lesby a bisexuálové často popisují jako

náročnou a stresující, je mnoho z nich přesvědčeno o tom, že se díky tomuto sebeodhalení cítí být svým rodičům blíží (Perrin-Wallqvist, 2015). Stejně tak vypovídají o tom, že vzhledem k tomu, že před ním museli žít v neustálé lži, vnímali coming out jako úlevu (tamtéž). Vnější coming out tedy mnohdy směřuje k pocitu úlevy a redukci stresu, způsobeného neustálými tajnostmi před nejbližšími osobami. Sdílení takto intimní informace také může vést ke zlepšení a upevnění vztahu s osobou, které se jedinec svěčuje. K tomu aby, co nejúčinněji předcházeli negativní reakci rodiny, volí někteří strategii testování vod, kdy nejprve odhalí svou sexualitu jen jednomu členovi rodiny, tím bývá nejčastěji sourozenec (McLean, 2007). Testování vod může také obnášet dělání sugestivních komentářů a narážek na stejnopohlavní vztahy, bez toho, aniž by sám o sobě cokoliv prozradil, aby si mohl udělat představu o názoru rodičů na takové vztahy. Mnoho neheterosexuálních jedinců se svěří někomu z okruhu svých přátel dříve než členům rodiny, neboť u nich předpokládají větší míru porozumění (Perrin-Wallqvist, 2015).

Co nejhladšímu průběhu vnějšího coming outu napomáhá dostatek znalostí a informací, díky kterým je možné předejít negativním reakcím, které vycházejí ze strachu z neznámého a předsudků. V tomto ohledu bych vyzdvihla důležitost pořádání seminářů s LGBT tematikou ve školách v rámci prevence homofobie. Na pozitivní přijetí má také vliv osobní zkušenost s neheterosexuální osobou, čím více LGBT osob má člověk ve svém okolí, tím méně často utváří svůj postoj k takovým osobám na základě stereotypních představ. To potvrzují i data z celorepublikového výzkumu *„České školy pod lupou: Výzkum homofobie a transfobie na školách“* (2016), z jehož výsledků vyplývá, že: *„Výraznou roli v názorech hrála i osobní znalost LGBT osob. Ti, kdo někoho takového znali, patřili názorově spíše do „tolerantních“ skupin. Naopak ti respondenti, kteří mezi známými a přáteli nikoho LGBT neměli, zaujímali výrazně častěji názory netolerantní.“* Pozitivně na sebepřijetí i na přijetí okolím může působit přítomnost známých osobností v médiích či politice, které se otevřeně hlásí k LGBT identitě (Blasius, 1992).

V předchozí kapitole bylo uvedeno, že někteří se někteří nyní homosexuální jedinci dříve identifikovali jako bisexuální. Paradoxně, právě tato strategie identifikovat se jako bisexuál, která usnadňuje coming out a postupné sebepřijetí své sexuální orientace homosexuálním jedincům, způsobuje, že je vnější coming out pro bisexuály obtížnější.

Bisexualita pak díky tomu není považována za plnohodnotnou sexuální orientaci, je to jen přestupní stanice mezi heterosexuálností a homosexualitou. V případě Gayů a leseb jde v coming outu o to sdělit ostatním, že je přitahuje stejné pohlaví, ale bisexuálové musí často vysvětlovat, jak je možné, že jsou přitahováni stejným pohlavím, ale zároveň i pohlavím opačným a často se při tom setkávají s nepochopením ostatních (McClean, 2007). Coming out bisexuálu je také ztížen tím, že zatímco gayové a lesby procházejí stadiem „pocitu jinakosti“ a zmatení až po finální sebeakceptaci a vnější coming out, bisexuální lidé i ve finální fázi zažívají pokračující nejistotu, neustále pochybují o tom, zda svou sexuální orientaci opravdu mohou označit za bisexuální, když mají stálý vztah s opačným pohlavím. Coming out je v diskurzu o LGBT lidech považován za klíčový moment v utváření zdravé identity. Je ale možné, že je, alespoň v případě bisexuálů, idealizován a není zas tak nezbytný, jako dnes většina odborníků tvrdí (McClean, 2007). Jako bisexuální se totiž mohou identifikovat i lidé, kteří dlouhodobě navazují vztahy s příslušníky opačného pohlaví a není tedy nutné, aby opakovaně zažívali takovou stresující událost, jakou je sdělování své sexuální orientace druhým. Na druhou stranu právě tato strategie „nemluvit o své bisexualitě“, přispívá k tomu, že ve společnosti stále panují neshody ohledně její existence.

Na příkladu bisexuality je patrné to, že v odborných kruzích dochází k idealizaci konstruktů coming outu. Vytváří se představa, že zveřejnění své sexuality je vždy „dobré“ a nezveřejnění je „špatné“, to lze ukázat i na používané frázi „hiding in the closet“, jenž se používá pro lidi, kteří svou sexuální orientaci tají. S tím se pojí i stereotyp, že ti, kteří svou sexuální orientaci odhalí svému okolí jsou považováni za více čestné a sebejisté, zatímco ti, co ji neodhalí jsou považováni za nečetné a nedůvěryhodné (McClean 2007).

4.3 Sekundární coming out

Coming out v rodině neovlivňuje jen neheterosexuálního jedince, ale celou jeho rodinu. Proces, během kterého se příbuzní, ale i další blízké osoby (přátelé, kolegové), vyrovnávají s neheterosexuálností jedince, se někdy označuje jako sekundární coming out (Sloboda, 2016).

Odhalení odlišné sexuální orientace příbuzného je v rodině chápáno jako stresor, s kterým je nucena se vypořádat. I rodina si musí projít stádií zjištění, uvědomění a ideálně i přijetí této nové situace (Sloboda, 2016). Rodiče musí změnit své představy o budoucnosti svého

potomka, o tom, jakého budou mít partnera a děti. Stejně tak prochází obdobou vnějšího coming outu, když jsou v některých situacích nuceni sdělovat tuto informaci svému okolí (tamtéž). Reakce rodičů může být různá, mohou projevovat zklamání (například protože se domnívají, že se nikdy nedočkají vnoučat), mohou celou situaci popírat („to si určitě jen namlouváš, to tě přejde“), ale také projevovat radost a úlevu („já si to myslela už dlouho, konečně si nám to řekl“) (Perrin-Wallqvist, 2015). Dle Procházky (2002) mohou rodiče také reagovat mlčením a odmítáním mluvení o problému.

II. Empirická část

1 O poradně „S barvou ven“

Internetová poradna „S barvou ven“ na svých stránkách poskytuje informace o LGBT+ světě a coming outu, neboť právě vyšší informovanost pomáhá předcházet homofobii ve společnosti. Informace jsou dostupné všem, kteří mají zájem se o tomto tématu něco dozvědět, a to jak pomocí článků, tak hlavně pomocí online chatu. Web je určen hlavně pro ty, kteří si nejsou jistí svou sexuální orientací, nebo si jistí jsou, ale bojí se reakce okolí a nemají se komu svěřit, potřebují radu, nebo si jen potřebují popovídat. Radu zde naleznou i osoby vyrovnávající se s coming outem někoho z rodiny či blízkého okolí. Každý příchozí si podle profilu může vybrat jednoho z mentorů/mentorek, který je mu svým příběhem blízký (či jinak sympatický) a s ním začít konverzaci na soukromém chatu. Mezi mentory jsou gayové lesby, bisexuálové, ale příbuzní LGBT osob (S barvou ven [2015]).

2 Cíle a Výzkumné otázky

V posledních několika letech proběhlo v České republice mnoho výzkumů zabývajících se LGBT+ tematikou, zjišťovali se postoje společnosti k různým sexuálním orientacím a genderovým identitám, životní styl LGBT komunity, rodinný život homoparentálních rodin, nebo například problémy s kterými se musí LGBT osoby potýkat, ale málokterý výzkum měl možnost zabývat se problémy mladých neheterosexuálních lidí, kteří teprve procházejí coming outem, nebo si sami nejsou svou sexualitou jistí. Cílem této práce je popsat problémy a témata, se kterými vstupují tito mladí lidé do poradny „S barvou ven“ a přispět tak k pochopení procesu coming outu, kterým jsou všichni neheterosexuální jedinci nuceni procházet.

Výzkumné otázky

V své práci jsem si stanovila tuto hlavní výzkumnou otázku:

VO1: S jakými tématy vstupují klienti a klientky do konverzací v poradně?

Dále pak s ní související dílčí podotázku:

VO2: Jaké pocity, související s coming outem, popisují klienti a klientky vstupující do konverzací?

V následujících subkapitolách bude popsána metodologie tohoto empirického výzkumu. Nejprve se zaměřím na proces sběru dat, výběru výzkumného souboru a následně i na jeho podobu a dále bude následovat popis metody analýzy dat.

3 Metody sběru dat

Vzhledem k tomu, že se jedná o kvalitativní výzkum, vycházející z analýzy konverzací, kterých v poradně proběhlo jistě mnoho, bylo nejprve nutné vybrat jen takové konverzace, jež by se hodily pro další zpracování. Poradnou mi bylo poskytnuto několik desítek konverzací, přičemž všechny proběhly ve stejný měsíc, já jsem tyto konverzace roztřídila a vybrala jen ty, jež splňovaly předem stanovená kritéria.

Prvním kritériem byl věk. Nejvíce lidí si začíná uvědomovat svou sexuální orientaci a prochází coming outem v období, kdy jsou nejvíce zranitelní, v období adolescence, a právě proto jsem se zaměřila na tuto věkovou skupinu. Při stanovení dolní a horní věkové hranice, jsem vycházela z vývojových teorií, které období dospívání dále nečlení na pubescenci a adolescenci, ale pojímají ho jako jedno svébytné vývojové období, u nás je to například Thorová (2015), ta adolescenci ohraničila věkem 12/13-19. Já jsem se rozhodla, nastavit hranici 18 let, neboť jsem se domnívala, že po 18. narozeninách, kdy nabydou dospělosti, mohou se tito mladí lidé oficiálně odpoutat od rodičů a získat nezávislost (např. odstěhovat se, vstup do registrovaného partnerství), díky tomu by pak do poradny vstupovali s odlišným druhem problémů. Nicméně, vzhledem k tomu, že je poradna anonymní, nemusí zde nikdo uvádět svůj věk. V některých konverzacích věk zmíněn nebyl, ale byla jsem schopna z nich vyčíst, že tito jedinci stále navštěvují základní nebo střední školy, a přitom stále žijí se svými rodiči, tyto konverzace jsem se tedy rozhodla také zařadit.

Druhým kritériem byl rozsah konverzací. Pokud byly konverzace příliš dlouhé, docházelo pak k časté změně témat, a proto byly pro analýzu ne zcela vhodné. Proto jsem si stanovila limit 20 výměn konverzací. Měla jsem v úmyslu stanovit i dolní limit a nezahrnovat do výzkumu například konverzace, kde proběhla jen jedna výměna, ale některé z nich obsahovaly v jedné zprávě více informací než některé delší konverzace, proto jsem do výzkumu zahrнула i konverzace, ve kterých proběhla jen jedna výměna, ale za předpokladu, že tato jedna zpráva srozumitelně tematizovala nějaký problém daného jedince a samozřejmě dalo se z ní vyčíst, že splňuje věkové kritérium.

4 Výzkumný soubor

Nakonec jsem tedy vybrala vhodných 23 konverzací z toho 13 patřilo chlapcům, kteří se všichni přímo či nepřímo označili za homosexuální. 10 konverzací patřilo dívkám, z nichž se 4 označily za lesbu a 6 z nich se označilo za bisexuálky. Nemohu zde tvrdit, že se jedná o „gaye“, „lesby“ a „bisexuálky“, neboť někteří z nich o své sexualitě stále ještě pochybují a svou sexuální identitu si teprve upevňují. Z těch jedinců, kteří v konverzaci zmínili svůj věk bylo nejmladšímu 14 a nejstaršímu 18. Vzhledem k tomu, že se jednalo o anonymní konverzace, nejsou k dispozici další doplňující informace o těchto osobách.

5 Metoda zpracování dat

Pro nabytí informací ohledně postupů analýzy dat jsem čerpala z knihy Jana Hendla „Kvalitativní výzkum“ (2016)

Jak už jsem zmiňovala v kapitole „Metoda sběru dat“, bylo před samotnou analýzou konverzací nutné je nejprve roztřídit a vybrat ty nejvhodnější. 23 konverzací, jež jsem vybrala pro další zpracování jsem poté podrobila tematické analýze. Nejprve jsem konverzace opakovaně pročítala s cílem seznámit se s daty. Během těchto čtení jsem si samozřejmě zvýrazňovala důležité části textu a dělala poznámky. V další fázi jsem vytvořila tabulku, ve které jsem u každé konverzace zaznamenala, v podobě kondenzovaných frází, podstatné pasáže, které se v dané konverzaci vyskytly. Vznikl tak seznam počátečních kódů. Poté jsem v těchto kódech mohla začít hledat témata, která souvisela s položenou výzkumnou otázkou (Jednalo se například o témata „zmatení“, „nepřijetí coming outu rodičem“). Témata jsem dále srovnávala mezi sebou, ale i s dřívějšími kódy a slučovala je ve větší celky. Na tomto základě jsem nakonec identifikovala 4 hlavní kategorie témat souvisejících s neheterosexualitou, která řeší mladí lidé vstupující do poradny. Jedná se o: „vnější coming out“, „vnitřní coming out“, „reakce okolí na coming out“, a „partnerské vztahy“. V kapitole prezentace výsledků „témata adolescentů souvisejících s neheterosexuální orientací“ jsou pak v textu tučně zvýrazněny jednotlivá témata spadající do dané kategorie.

Vzhledem k tomu, že byl výzkumný soubor poměrně pestrý, byla i široká paleta témat a problémů, jež byly v konverzacích řešeny, a zatímco v některých bylo řešeno pouze jedno ústřední téma, jiné témat obsahovaly více. Mým cílem tedy nebylo nalézt taková témata,

kteřá by byla společná pro všech 23 uživatelů webové poradny, ale pokusit se popsat celou škálu témat, z nichž se některá objevovala v konverzacích častěji a některá méně. Vzhledem k tomu, že spolu tato témata úzce souvisí a objevovala se v konverzacích společně, bylo také důležité zachytit vztahy mezi nimi.

5.1 Etika výzkumu

Vzhledem k tomu, že se jedná o anonymní konverzace bylo důležité zajistit, že nebude umožněn přístup ke konverzacím dalším osobám. Ze stejného důvodu není práce doplněna o přílohu původních konverzací. V textu také nepoužívám žádné osobní údaje, které byly v chatu zmíněny a mohly by vést k identifikaci daného jedince. Citace jsou pouze opatřeny kódy označujícími pohlaví a věk osoby. Písmeno „D“ je zde označením pro dívku a „Ch“ pro chlapce. Za pomlčkou je uveden věk dané osoby, pokud věk není znám je označen „x“. V případě podkapitoly „příklady konverzací“ byly tyto kódy doplněny ještě o název barvy, jenž zde nahrazuje přezdívku konkrétních osob.

6 Prezentace výsledků

V této části budou popsány jednotlivá témata a problémy související se sexuální orientací, které jsou řešeny adolescenty v online poradně. Pro lepší představu uvádím níže tabulku znázorňující četnost výskytu jednotlivých témat v konverzacích chlapců a dívek. Součástí této kapitoly jsou také příklady 4 konverzací, které byly zpracovány tak, aby vystihovaly témata a problémy s kterými do konverzací vstupuje konkrétní jedinec. Cílem je podpořit adekvátnost jednotlivých kategorií a poukázat na jejich provázanost.

Téma	Chlapci	Dívky	Celkem
Vnitřní coming out	3	7	10
Vnější coming out	7	7	14
Reakce na coming out	6	3	9
Partnerské vztahy	8	3	11

Nejčastěji témata, s kterými vstupovali do konverzací chlapci i dívky, souvisela s vnějším coming outem a strategiemi, jak ho uskutečnit. Zatímco chlapci častěji řešili partnerské vztahy (ať už reálné či vysněné), dívky do konverzací vstupovaly spíše s tématy souvisejícími s vnitřním coming outem a problémy spojenými s vytvářením a přijetím vlastní sexuální identity. Chlapci také častěji, než dívky již podstoupili vnější coming out a konverzacích následně tematizovali reakci jejich okolí na odhalení sexuální orientace.

6.1 Témata adolescentů související s neheterosexuální orientací

Vnitřní coming out

Vůbec nejčastějším tématem dívek v souvislosti s coming outem bylo **zmatení identity**. Samozřejmě se tento pocit týká i chlapců, ale v konverzacích byl v jejich případě tematizován pouze jedinkrát. Takové pocity jsou typické pro časnou fázi vnitřního coming outu a objevování své homosexuální/bisexuální orientace. Objevovaly se výroky jako „*mám pocit, že je se mnou něco jinak (D2_x)*“, „*mám hrozný zmatek v hlavě (Ch12_x)*“ nebo

„*připadám si divně (D5_x)*“. Přestože si stále nejsou jisti, zda jsou opravdu homosexuální/bisexuální, nebo se jedná jen o dočasný stav vyvolaný změnami provázejícími adolescenci, vyvolávají tyto pocity strach z toho, že jejich přitažlivost stejným pohlavím už nepřejde a budou se muset vypořádat s reakcí okolí na odhalení homosexuality/bisexuality (vnější coming out).

V některých případech o své sexuální orientaci začali pochybovat na základě nějaké zkušenosti, například protože začali pociťovat atrakci ke spolužákovi/spolužačce stejného pohlaví „*nikdy mě nenapadlo, že bych mohl být gay, ale pak přišel nový spolužák (Ch12_x)*. Tohoto chlapce tedy nikdy nenapadlo pochybovat o své sexuální orientaci, dokonce navozoval vztahy s dívkami, ale právě jedna zkušenost se silnými emocemi vůči osobě stejného pohlaví ho nutí se svou sexuální orientací zabývat.

Pochybnosti o vlastní sexualitě mohou zažívat také ti, kteří se ještě neocitli v situaci, ve které by byli přitahováni konkrétní osobou stejného pohlaví, ale otázky ohledně vlastní sexuality vyvolaly jejich fantazijní představy. Například dívka, která si není jistá tím, zda to, že si ve svých erotických představách raději představuje ženy, než muže znamená, že je lesba „*když si představím penis, je mi zle (D10_14)*“. Tedy i „pouhé“ představy mohou vyvolat pocity hanby a strachu z reakce okolí.

Dívky, které vyjadřovaly pocit zmatení se současně označily za bisexuální. Tento svůj pocit nejistoty z toho, které pohlaví je vlastně přitahuje „*nejsem si jistá, kdo se mi líbí víc (D8_16)*“, si vyložily jako projev bisexuality. Jedním z příkladů takového zmatení je pocit zamilovanosti do osoby stejného pohlaví, ale zároveň neschopnost představit si intimní kontakt s touto osobou „*já si sex s holkou představit nedokážu (D3_14)*“. Kromě možnosti, že je daná osoba heterosexuální a pouze si vytvořila platonický vztah k osobě stejného pohlaví, může být vysvětlením i heteronormativní výchova, díky které nebyly k dispozici takové vzory, jež by umožňovaly vytvoření představ intimního kontaktu mezi dvěma osobami stejného pohlaví.

V souvislosti s vnitřním coming outem se objevilo i téma **strachu z budoucnosti** a obavy, že v homosexuálním vztahu nebude šťastný/šťastná. Například dívka, jež měla pocit, že nebude moct být šťastná s jinou ženou, neboť ji nedokáže sexuálně uspokojit „*holka nedá tolik, co kluk (D3_14)*“. Co se týče strachu z budoucnosti, největší roli zde hrál strach

související vnějšího coming outu a z reakce okolí. Z toho, že jejich spokojenost v životě bude narušena předsudky okolí a především rodiny.

V některých případech se jedinci ve vztahu k **přijetí své sexuální orientace** vyjadřovali pozitivně. Měli dojem, že nemají problém se s homosexualitou/bisexualitou vyrovnat a za svou orientaci se nestyděli, přesto měli strach z reakce okolí „*nemám problém se s tím smířit, ale bojím se reakce okolí (D5_x)*“, „*těžké to není, ale bojím se, jak se na mě budou dívat (D1_x)*“. Tyto dívky tedy jako problém nechápaly samotný fakt, že jsou přitahovány opačným pohlavím, ale byly si vědomy toho, že ve společnosti přetrvávají předsudky vůči LGBT osobám a je možné, že díky tomu budou vystaveni negativním reakcím okolí.

Naopak se objevily i tací, kteří vyjadřovali pocit smutku z toho, že toto potkalo zrovna je: „*závidím heterosexuálům (D7_17)*“, „*proč zrovna já nemůžu žít normální život (CH6_x)*“. Tito jedinci také popisovali svou dřívější či aktuální snahu homosexualitu potlačit a navazovat vztahy s opačným pohlavím. Narušení procesu přijetí sebe sama, mohlo být způsobeno vlivem okolí, ať už reakcí na reálný coming out daného jedince, tak i vyjadřovanými postoji blízkých osob k homosexualitě. Vzhledem k tomu, že se jedná o mladé lidi, kteří se svou sexualitou teprve vyrovnávají, je takový stav adekvátní (přesto může být i v této fázi příčinnou psychických problémů), pokud by ale přetrvával, jednalo by se o patologický stav.

Pro hladší průběh vnitřního coming outu je důležitý dostatek informací týkajících se sexuality a života LGBT osob. Ovšem v některých konverzacích se místy projevoval právě nedostatek informací. Například dívka, která se obávala, že žena není schopna uspokojit jinou ženu. Vliv na proces vnitřního coming outu měly v některých případech stereotypní představy o neheterosexuálních osobách. Ty se projevovaly například tím, že se jeden z chlapců dříve domníval, že nemůže být gay, pokud není zženštilý a nemá „ženské“ zájmy „*nejsem zženštilý a nebaví mě nakupování (Ch1_17)*“. Objevil se také stereotyp, že jsou všichni gayové promiskuitní. Jeden z chlapců se omlouval za použití slova „gay“ (Ch9_18), neboť měl dojem, že se jedná o hanlivý výraz. Označování se slovy „gay, lesba, bisexuál/ka“ se vyhýbalo více lidí, někteří tento fakt popisovali větami „líbí se mi kluci/holky, jsem jiný/jiná“. To může být důsledkem toho, že pro ně mají tyto pojmy negativní konotaci, a tudíž se jimi nechtějí označovat.

Vnější coming out

Vůbec nejčastějším tématem, který byl v konverzacích řešen byl vnější coming out. To je proces, během kterého jedinci s jinou než heterosexuální orientací sdělují tento fakt svému okolí. Tento problém řešili ti, kteří teprve procházejí procesem vnitřního coming out a se svou sexuální orientací se teprve vyrovnávají a nikomu o ní ještě neřekli, ale chystají se na to, proto vyhledávají informace o úspěšných coming outech (takových, kdy okolí neheterosexuální osoby přijalo), aby tak překonali svůj vlastní strach a našli motivaci k tomu uskutečnit svůj vlastní coming out „*potřebuju ke coming outu povzbudit (Ch9_18)*“. Problémy ohledně vnějšího coming outu řešily ale i ti, kteří už jsou s ní identifikováni, a dokonce mají první vnější coming out za sebou (například před přáteli), ale nyní se odhodlávají sdělit tuto informaci osobám, u nichž se obávají jejich reakce (nejčastěji rodiče).

Vůbec nejčastější vyjadřovanou emocí ve vztahu k vnějšímu coming outu byl **strach**. Byl to jednak strach z odhalení, tedy z toho, že se o jejich sexuální orientaci dozvědí i lidé, kterým se oni sami svěřit nechtějí. Například chlapec, který již vyhledával sexuální partnery, ale obával se, že ho jeho chování „*často se přeríkávám (Ch2_16)*“ prozradí před otcem „*fotrova reakce by mohla být hodně špatná (Ch2_16)*“. Patří sem ale také strach z reakce okolí, poté co jim oni sami tuto informaci sdělí. Strach se týkal jak reakce rodičů, tak reakce přátel.

Ze strany přátel se obávají, že kamarády odradí „*bojím se, že ho tím vyděším (Ch1_17)*“ „*nechci, aby mě zavrhli (D5_x)*“. Obávají se toho, že až se kamarádi dozví o jeho/její sexuální orientaci přestane mít zájem o to se dále kamarádit a začne se stranit. Mohou mít strach z toho, že pokud se budou od svých přátel takto odlišovat, ztratí jejich přátelství. Dalo by se tedy říct, že cítí pocit viny. Mají dojem, že udělali něco špatného, za co je ostatní mohou zavrhnout. Dále se obávají toho, že se za ně kamarádi budou stydět „*nechci, aby se lidi styděli, že mě znají (D5_x)*“. Takový strach může pramenit z představy, že homosexuální/bisexuální orientace je něco za, co by se měla daná osoba stydět a v návaznosti na to by se měli stydět i ti, jenž se s takovou osobou přátelí. Tento strach tedy na rozdíl od předchozího příkladu nevychází z pocitu viny, ale spíše studu a hanby.

Obavy mají také z toho, že se změní vztah mezi nimi: například, že si poté budou kamarádky „*špatně vykládat mé přátelské chování (D5_x)*“ „*myslí si, že pokud se někomu líbí holky, líbí se mu automaticky všechny (D1_x)*“. Obávají se tedy, že i na běžné projevy přátelství (jako

je například objetí) by teď jejich kamarádky/kamarádi mohli reagovat odměřeně či negativně, neboť by si takové chování mohli vykládat jako projevy romantických citů, které neopětují. Strach z reakce kamarádů byl často odůvodňován jejich projevy, které byly interpretovány jako homofobní. Například to, že jejich přátelé na zmínky o homosexualitě či bisexualitě reagovali negativně „*když před kamarádkami jen ze srandy naznačím, že nejsem hetero, okamžitě se zděsí (D1_x)*“.

U osob, jež se na svůj vnější coming out teprve chystaly, byly častým tématem obavy z negativních reakcí spolužáků. Objevovala se tvrzení, že jsou lidé ve škole homofobní a na témata týkající se LGBT osob reagují spíše negativně „*lidé ve škole nejsou příliš tolerantní (D5_x)*“, „*spolužáci se pořád pošklebují a uráží (D4_16)*“. V jedné z konverzací byla v souvislosti s netolerantním přístupem a homofobií zmíněna i učitelka. Ta údajně odmítala v hodinách probírat problematiku LGBT osob a otevřeně projevovala svůj odmítavý postoj k nim „*řekla, že gaye a lesby nesnáší a nebude je probírat (D4_16)*“, právě takové projevy učitelky následně vyvolaly výše zmíněné pošklebování a urážení na adresu LGBT osob.

Ze strany rodičů, ale i širší rodiny se obávají toho, že je rodina zavrhne „*děsím se toho, že když něco řeknu, moje rodina mě zavrhne (D8_16)*“. Tento strach může v případě adolescentů do jisté míry souviset se závislostí na rodičích a vědomím toho, že pokud rodina tento fakt nepřijme, nebudou moci z této situace utéct „*jsem na rodičích stále ještě závislý (Ch5_x)*“. Roli také může hrát kvalita vztahu rodiče s jejich potomkem, a samozřejmě vědomí toho, jaké jsou postoje členů rodiny vůči LGBT osobám „*mám doma homofobní rodiče (D2_x)*“. Objevila se i obava, že se stane „*černou ovčí rodiny (D4_16)*“. Tato dívka se tedy obává, že se na základě její odlišnosti od ostatních příbuzných změní její postavení v rodině. To nemusí znamenat jen to, že by ji rodiče či příbuzní zavrhlí a odmítali se s ní dál stýkat, ale například i to, že by se mohla stát terčem jejich pomluv. Někteří nemají strach pouze o sebe, ale také o to, jak tato informace ovlivní jejich rodinu „*bojím se, abych neublížil spíše jim (Ch13_x)*“. I strach z reakce rodičů byl opět umocňován dojmem, že rodiče se vůči homosexualitě staví negativně, ale objevily se i tací, kteří měli strach svěřit se jim, i přes to, že se domnívali, že by reakce rodičů mohla být pozitivní „*odhaduju, že v rodině asi nebude nějaký problém, ale i přesto se bojím (Ch1_17)*“. Takový strach je pochopitelný, neboť tím, jak budou rodiče reagovat si nemohou být nikdy jistí. Může stále přetrvávat obava, že

přestože se rodiče k homosexualitě obecně staví tolerantně, u jejich potomka by to mohli snášet hůře.

Udržování tohoto tajemství bylo v jedné z konverzací spojován s „výkyvy nálad“. A to v případě chlapce, který měl pocit, že ho jeho tajemství „*uvnitř úplně rozežírá* (Ch5_x)“ a díky tomu je pak nepříjemný na své okolí a také ztrácí zájem o věci, které ho dříve bavily. Takové osoby tedy bojují s rozporem mezi tím, že se chtějí někomu svěřit, aby už dále nemuseli skrývat část své identity, a strachem z toho, jak bude okolí reagovat.

Pokud se již klienti a klientky rozhodli svůj strach překonat a svěřit se někomu ve svém okolí, řeší následně **strategie, jak vnější coming out realizovat**. Znamená to, že řeší komu, kdy a jak se svěří. Vyhodnocují tedy nějakým způsobem toleranci svého okolí a na základě toho se rozhodují, zda to někomu říct, nebo svou sexuální orientaci zatím tajit.

Někteří si pokládali otázku „komu se svěřím?“ Ti, co si tuto otázku kladli pak upřednostňovali možnost, že tou první osobou, které se odhalí by měla být kamarádka, a to jak v případě dívek, tak v případě chlapců „*mám jednu kamarádku, s kterou bych o tom mohl mluvit* (Ch1_17)“. U nich nejspíše předpokládali největší míru porozumění. „*Zatím to povím kámošce, to snad přinese úlevu* (Ch5_x)“. Tento chlapec odhalení své sexuální orientace kamarádce chápe jako kompromis mezi strachem z reakce rodiny na vnější coming out a potřebou se o své tajemství s někým podělit.

Další otázkou bylo „kdy coming out provést?“ Kdy je vhodná příležitost? Tato otázka byla kladena převážně v souvislosti s nalezením partnera, zda je lepší oznámit, že je někdo gay/lesba předtím, nebo potom, co si nalezne partnera/partnerku „*myslím, že bych měla počkat, než budu mít vážnější vztah* (D5_x)“. Důvodem čekání na dobu, kdy budou mít stálého partnera/partnerku může být dojem, že dokud nenavážou vztah s osobou stejného pohlaví, nemohou si být svou sexualitou jistí. Důvodem může být také to, že v takovém případě, situace nabírá na vážnosti a rodiče tak pocity svého potomka nemohou popírat či znevažovat. V konverzacích, které se tímto tématem zabývaly tak bylo také otázkou to, jestli nebude lepší s coming outem počkat, dokud si nebudou sami sebou jistí „*nepřemýšlím, že bych to řekla rodičům, když si nejsem sama sebou jistá* (D8_16)“. V tomto případě se tedy stále vypořádává s procesem vnitřního coming out a ujasněním si sexuální orientace. Nechce tedy sebe ani svou rodinu „zbytečně“ vystavit takovému stresoru jakým by mohl její vnější

coming out, když stále existuje možnost, že se nakonec identifikuje s heterosexuální. Přesto o svých pocitech chce mluvit, a proto uvažuje o tom, že se svěří kamarádce „s kamarádkou si o tom promluvit můžu (D8_16)“.

Důležitou otázkou je také „jak to okolí sdělit?“ Řešilo se například, zda je lepší říct to z očí do očí, nebo napsat dopis. Jestli má chlapec, který se zamiloval do svého kamaráda, rovnou projevit své city, nebo nejprve říct, že je gay. Zda není lepší taktikou nejprve naznačovat, že by dotyčný mohl být gay/lesba/bisexuálka a udělat si tak obrázek o tom jaký je postoj okolí k homosexualitě. Této taktice se říká „testing the waters“ neboli testování vod. Přestože si účastníci konverzací nejspíše nebyli vědomi toho, že taková strategie vůbec existuje a nějak se nazývá, využívali ji poměrně často. Jedna z dívek například v přítomnosti přátel úmyslně navozovala konverzaci na téma bisexualita/homosexualita „*když před kamarádkami jen ze srandy naznačím, že nejsem hetero, okamžitě se zděsí (D1_x)*“. Příkladem této strategie je také dívka, jež doma rodičům vyprávěla o celebritách, které se otevřeně hlásí k homosexualitě „*jednou jsem jí říkala o jednom zpěvákovi, že je gay (D3_14)*“ a sledovali jaká bude reakce okolí. Bohužel často nabyli dojmu, že se okolí k těmto tématům nestaví pozitivně.

Reakce na coming out

Zatímco předchozí kategorie se týkalo hlavně osob, které se na svůj první coming out teprve chystají a obávají se reakce okolí, zde se jedná o ty, jenž se už s informací o své sexualitě někomu svěřili a v konverzacích následně řeší reakci těchto osob. Takových jedinců, jenž byli s reakcí okolí již konfrontováni, bylo v konverzacích osm.

S **neakceptující reakcí** rodičů se setkali tři z nich. Pouze jednou bylo tématem odmítnutí otce, zatímco matka se údajně se situací vyrovnala bez problémů, otec cítil zklamání a také stud za svého potomka „*táta se za mě stydí (Ch10_15)*. Otec také se snažil celou situaci popírat „*snaží se mi říct, že jsem obyčejný hetero (Ch10_15)*“. Ve dvou případech zaujala odmítavý postoj matka. I v těchto případech se jednalo spíše o popírání situace Popírání se projevovalo například i navozování konverzací na téma vztahu s opačným pohlavím „*pořád mluví o sexu s klukem (D7_17)*“, „*furt mluví o tom, jak budu mít ženu (Ch3_15)*“. Poté, co již nebylo možné situaci popírat, pak obě matky projevovaly zklamání „*nikdy se s tím nesmírím (D7_17)*“, „*ona prostě nechce, abych byl gay (Ch3_15)*“.

Dva jedinci, chlapec a dívka se setkali s netolerantní reakcí třídy, jejímž důsledkem byla homofobní šikana. Oba byli oběťmi posměchu, slovních útoků a vyčleňování z kolektivu, přičemž v jednom případě takto spolužáci reagovali přímo na vnější coming out „*šikanovali mě, protože jsem o prázdninách přiznala, že jsem bisexuální (D7_17)*“, zatímco ve druhém případě byl tento jedinec vystaven šikaně jen na základě domněnky ostatních o jeho údajné homosexualitě „*začali mi nadávat do buzerantů spolužáci i lidi, které jsem neznal Ch7_x*“ i když to nebylo v konverzaci explicitně řečeno, mohlo být důvodem šikany genderově nestandardní chování.

Přestože po negativních reakcích, ať už ze strany rodičů či spolužáků, následovaly i pozitivní reakce dalších osob, měly ty negativní zásadní vliv na sebepřijetí a psychický stav těchto jedinců. Zmiňovali výkyvy nálad, depresivní a úzkostné stavy, a s tím spojené myšlenky na sebevraždu „*připadá mi, že mám deprese...všeho se bojím...mám pocit, že jsem citově labilní (D7_17)*“, „*během dne se mi mění nálada z myšlenek na sebevraždu k pocitu štěstí (Ch7_x)*“.

Pozitivní ovšem je, že druhá polovina z těch, kteří se již svému okolí „vyoutovali“ se setkali s **pozitivní reakcí**, přičemž pozitivně nejčastěji reagovali jejich přátelé. Ti jim ve všech případech vyjádřili podporu „*Řekla jsem to nejbližšímu člověku, který mě napadl. A dopadlo to naprosto skvěle*“. V některých případech přátelé projevovali i respekt a obdiv za to, že jsou ochotní se jim svěřit „*ve škole mě většina obdivuje (Ch4_16)*“. Díky této podpoře pak pociťovali pocity úlevy „*dost se mi ulevilo, že to někdo ví (D5_x)*“, „*dodalo mi to nový elán do života (Ch4_16)*“. Taková akceptující reakce má pozitivní vliv na samotný proces vnitřního coming outu a sebepřijetí jedince, je proto dobré, že první osobou, které se tito jedinci svěřili, byl někdo, kdo projevil určitou míru porozumění.

V konverzacích byla také zmíněna pozitivní reakce třídního kolektivu, ovšem i přes to, že spolužáci jejich neheterosexuálnost tolerovali, si někteří všimli změny chování spolužáků k nim samotným „*nechtějí se přiblížit příliš blízko (Ch10_15)*“, „*vyšiluje, když se jí dotknu (D7_17)*“. Z 6 osob, které se již svěřily svým rodičům se 4 z nich setkaly s akceptující reakcí alespoň u jednoho z nich. Přesto i takový rodič, který projevil svému dítěti podporu nejprve reagoval znevažováním situace „*nevadí mi to, ale stejně si myslím, že tě to přejde (Ch4_16)*“.

Pouze jedna osoba při řešení problémů spojených se sexuální orientací využila služeb výchovné poradkyně ve škole, její přístup jí ovšem připadal jako ne zcela profesionální „*bylo vidět, že není moc moudrá z toho, jak by se mnou měla mluvit* (D6_16)“. Měla dojem, že výchovná poradkyně její pocity nebere vážně „*řekla mi – já si taky někdy s kolegyní říkám, že jednou začnem bydlet spolu a vykašlem se na chlapi* (D6_16).“

Partnerské vztahy

Do této kategorie jsem zařadila konverzace, jež se věnovaly jak **aktuálním vztahům**, tak **snažím nový vztah navázat**. Tato témata řešili častěji chlapi než dívky.

Potíže týkající se současných vztahů byly řešeny pouze ve třech případech. Jedním z problémů bylo zasahování rodičů partnera do vzájemného vztahu. Ti se zatím nevyrovnali s homosexualitou svého potomka a snažili se tedy tomuto vztahu zabránit „*jeho rodiče vědí, že je gay, ale nijak ho v tom nepodporují* (Ch8_15). Vzhledem k tomu, že se jedná o nezletilé mladé jedince, je možné, že jeho rodiče předpokládají (a doufají), že jde jen o období zmatení a experimentování, pro adolescenci typické, a že jeho orientace tedy ještě není definitivní.

Co se týče aktuálních vztahů byl tématem také sex. V jednom případě se konverzace týkala i tendence gayů být promiskuitní „*jak to udělat, aby mě hned nechtěli svlékat?* (Ch2_16)“. Tento chlapec ovšem sám sebe vnímal jako promiskuitního „*jsem na rande...a hned jdeme ke mně* (Ch2_16) a chtěl poradit s tím, jak to změnit. V dalším případě se jednalo o téma bezpečnosti sexu, konkrétně hrozby nákazy HIV. Otázky v této konverzaci se týkaly toho, v jakých situacích hrozí nakažení se pohlavní nemocí, ale také možnosti nechat se na přítomnost této nemoci testovat.

Častějším tématem ovšem byla **zamilovanost a přání navázat vztah**. První zamilování se je důležitým tématem pro všechny adolescenty, ale pro některé jedince může být také zdrojem zmatení. Právě chvíle, kdy se mladý člověk zamiluje do osoby stejného pohlaví je často zdrojem uvědomění si své homosexuality/bisexuality. Také v konverzacích z poradny se objevili tři chlapi, jejichž problém se týkal zamilování se do spolužáka. Ve kontextu toho pak mohli pociťovat zmatení ze své sexuality „*předtím mě nenapadlo, že bych byl gay* (Ch12_x)“. V tomto případě přitažlivost osobou stejného pohlaví úzce souvisí s pochybami ohledně vlastní sexuální orientace a následně i vnitřním coming outem. Dále pak byla tato

zamilovanost spojena se strachem z odmítnutí, odrazení a ztráty kamaráda „*bojím se, že ho tím vyděsím* (Ch1_17)“. V tomto případě již zamilovanost souvisí s vnějším coming outem. Strach z odmítnutí je běžný pro většinu lidí, které se chtějí vyznat ze svých citů k druhé osobě, ale v případě neheterosexuálních osob je tento strach spojen i s obavou z odmítnutí přítele/přítelkyně právě z důvodu sexuální orientace. Strach může také souviset s tím, že po tomto odhalení svých citů se o jeho/její sexuální orientaci může dozvědět i širší okolí (například třída), a to by následně mohlo vést k vyřazení z kolektivu, posměškům nebo i dalším projevům homofobní šikany.

Roli hraje také nejistota toho, zda i ona osoba je také homosexuální/bisexuální, a tak se některé otázky týkaly toho, jak poznat, že i jejich objekt zájmu je homosexuální a případně, jak poznat, že jsou sympatie vzájemné. Jednou z možných strategií je vnější coming out a poté čekání na reakci druhého: „*řeknu mu, že jsem gay a jen když bude taky, řeknu mu i zbytek* (Ch1_17)“. Všimají si také různých náznaků vzájemné náklonosti „*došlo mezi námi k delšímu očnímu kontaktu...zdá se mi, že je přede mnou nervóznější* (Ch11_x)“, a díky tomu si poté mohou milně vyložit pouhé projevy přátelství.

Dívky se v souvislosti se vztahy spíše řešily **možnosti seznámení se**. Jejich otázky se týkaly toho, kde a jak mohou navázat vztah s jinou dívkou. Jedna z dívek vyjádřila obavu z toho, že v jejím blízkém okolí není možné nalézt partnerku, neboť se jedná o menší město „*tady, kde bydlím nikdo mě podobný není, trápím se s tím že nemůžu najít někoho kdo by mě miloval* (D7_17)“. Další dívka chtěla od mentora přímo radu, kde se může nejlépe s někým seznámit „*jak se mohu seznámit s někým v okolí?* (D6_16)“ Volbou v obou případech bylo seznámení se na sociálních sítích. Neheterosexuální jedinci, převážně z menších měst a vesnic, mohou mít dojem, že nemají možnost seznámit se s někým se stejnou sexuální orientací v jejich okolí, a tak se nejlepší možností stává právě internet. Internet také poskytuje bezpečné prostředí, které může neheterosexuálním adolescentům pomoci překonat strach spojený s projevením homosexuálních emocí.

Na sociálních sítích mohou zejména v období adolescence vznikat i platonické vztahy s osobami stejného pohlaví, ovšem takový vztah nemusí být vždy signálem skutečné homosexuální orientace. Jako je tomu v případě této dívky, která stále procházela stádiem zmatení identity, a díky tomu poté prožívala romantické city ve vztahu ke kamarádce, kterou

znala pouze z internetové stránky, přestože poté vyjádřila obavu, že s jinou dívkou by nemohla být šťastná a neumí si představit intimní vztah s ní, zatímco s chlapcem ano „*líbí se mi holka na jedné sociální síti...holka nedá tolik, co kluk...s klukem se cítím o něco líp* (D3_14)“.

6.2 Příklady konverzací

Žlutá (D4_16)

Žlutá si dříve nedokázala představit, že by ona sama někdy mohla být homosexuální, musela si tedy projít procesem zmatení a uvědomění si své sexuální orientace. Nyní si je již svou sexuální orientací jistá, a tak se před ní otevírá nový problém, a tím je sdělení této informace jejímu okolí. Od vnějšího coming outu před kamarády a spolužáky ji odrazuje zejména atmosféra ve škole, kterou vnímá jako netolerantní. Byla několikrát svědkem toho, že spolužáci verbálně urážejí neheterosexuální osoby, zatímco jedna z učitelek nejenže nezasahuje, ale dokonce takové vyjadřování podporuje. Takové prostředí může mít negativní vliv na sebepřijetí a proces vnitřního coming outu, ovšem v tomto případě se Žlutá se svou orientací zřejmě vyrovnává bez větších problémů, naopak za problematický považuje přístup školy, nebo alespoň konkrétních učitelů.

Obává se také reakce své rodiny. Bojí se, aby se tak nezměnilo její postavení v rodině a přístup rodinných příslušníků k ní. Proto by ji zajímal nejlepší způsob, jak něco takového rodičům sdělit. Jako jednu z možností zvažuje účast na akci určené LGBT komunitě a oznámení této skutečnosti rodičům, aby jim tím naznačila, že i ona sama by mohla do této komunity patřit. Většina neheterosexuálních jedinců prožívá před coming outem podobné pocity strachu a nervozity, pokud se ale k tomuto kroku odhodlají a svěří se osobě, které důvěřují, často se setkají s pozitivní a podporující reakcí. Taková reakce má kladný vliv na jejich sebepojetí, dále podporuje identifikaci se svou sexualitou a také přináší pocit úlevy. Díky tomu se může snížit strach z odhalení homosexuality a další coming out tak může být snazší. Proto také Žlutá jako první osobu, které se svěří dříve než rodině, zvolila svou kamarádku. Ta ji i přes počáteční šok projevila podporu, díky tomu tak Žlutá může pociťovat úlevu.

Modrý (Ch4_16)

Tento chlapec, který se identifikuje jako gay má svůj vnější coming out již za sebou. Rodiče mu vyjádřili podporu, přesto že matka nejprve reagovala smutkem a odmítáním konverzace na toto téma a otec vyjádřil své přesvědčení, že se jedná jen o dočasný stav, který může po pubertě odeznít. Taková reakce je poměrně častá, vzhledem k tomu, že se jedná o adolescenta, mají rodiče v některých případech tendenci domnívat se, že se jedná jen o fázi experimentování nebo, že je na vině jen pocit zmatení ze svých emocí, a to i přes to, že většina jedinců si je ve chvíli, kdy toto sděluje svým rodičům, svou sexualitou jista. O jeho vztahu s partnerem stejného pohlaví vědí i přátelé ze školy, kteří ho přijali bez větších problémů. Modrý tak již nemusí mít před svými blízkými tajnosti a díky tomu tak pociťuje úlevu. Jeho konverzace se ovšem týkala také sexuálních aktiv. Zajímal se hlavně o hrozbu nákazy HIV. Vzhledem k tomu, že jsou mladí homosexuální chlapci nejrizikovější skupinou pacientů s virem HIV jde do určité míry o oprávněnou obavu. Otázkou ovšem je, zda se za jeho strachem z nákazy neskrývají i stereotypní představy o tom, že jsou všichni gayové promiskuitní a jsou proto i přenašeči pohlavních nemocí. Přestože je informovanost o pohlavních chorobách mezi adolescenti poměrně vysoká, mohou být tyto informace nepřesné, a proto u některých sexuálních praktik může dojít ke špatnému vyhodnocení rizik. Modrý se tedy chtěl ujistit, zda je možné se nakazit například při líbání či masturbaci.

Bílá (D7_17)

Dívka v této konverzaci o sobě ví, že je lesba a její okolí se údajně domnívá, že je se svou orientací vyrovnaná. Může se tedy zdát, že se již identifikovala s homosexuální identitou. Přesto svému okolí pro jistotu tvrdí, že je bisexuální. Dá se tedy předpokládat, že bisexualitu chápe jako společensky lépe přijímanou. Označování se za bisexuální je poměrně častá strategie osob, které sice dále nemohou předstírat zájem o opačné pohlaví, ale zároveň se chtějí vyhnout stigmatizaci. Bílá pro popis vnějšího coming outu používá slovo „přiznat se“, to implikuje dojem pocitu, že provedla něco špatného, k čemu se musí přiznat. Píše také, že se nějakou dobu pokoušela být normální (myšleno navazovat heterosexuální vztahy), z toho lze vyvodit, že svou homosexualitu chápe jako něco nenormálního, takové vyjadřování je typickým projevem heteronormativity. Snaha „potlačit“ homosexuální pocity a navazovat heterosexuální vztahy je v ranných fázích coming outu častou strategií. Takové vztahy

ovšem většinou nepřináší uspokojení, ale naopak jsou spíše zdrojem frustrace, proto nemají dlouhého trvání.

Bílá jako největší problém chápe přístup své matky. Ta v reakci na vnější coming out nejprve celou situaci popírala. Například tím, že častěji navozovala konverzaci o sexu s mužem. Později projevila pocity zklamání a smutku, přesto ale slíbila, že se pokusí s homosexualitou své dcery smířit. Bílá svůj vztah s matkou po coming outu nehodnotí právě pozitivně, je ale pravděpodobné, že nižší kvalita vztahu s matkou je spíše příčinnou jejího neakceptujícího přístupu než jejím důsledkem. Co se týká přijetí okolí jako problematická se jeví i reakce spolužáků. V konverzaci byla totiž zmíněná také šikana v bývalé škole, a to právě z důvodu odhalení bisexuální orientace. Tato zkušenost s homofobní šikanou měla zřejmě vliv na její sebepojetí a sebevnímání a vedla až k myšlenkám na sebevraždu. Ovšem v novém školním kolektivu již byla Bílá přijata lépe a k šikaně již nedocházelo, přestože noví spolužáci o její neheterosexualitě také věděli.

Jedním z problémů byla také osamělost. Dojem, že v okolí není nikdo s podobnými zkušenostmi, někdo, s kým by si mohla o svých pocitech promluvit. Takové pocity osamělosti jsou typické pro období předcházející vnějšímu coming outu, kdy se jedinec bojí svěřit se svému okolí. U Bílé tyto pocity přetrvávají i po vnějšímu coming outu v rodině a škole, to může být důsledkem problematického přijetí okolí, které následně vedlo ke strachu ze sdílení svých emocí souvisejícími s neheterosexuální orientací. V období adolescence jsou nejčastějšími tématy mezi vrstevníky právě partnerské vztahy a atraktivita druhého pohlaví. Snaha skrývat svou sexualitu znemožňuje taková témata s vrstevníky probírat a může také přispívat k sociální izolaci. Osamělost dále umocňuje i ztížená možnost na seznámení se s dalšími členy LGBT komunity v menších městech či vesnicích a případně tak navázat partnerský vztah.

Bílá dosáhla takové fáze vnitřního coming out, kdy byla ochotna sdílet intimní informaci o své homosexualitě se svým okolím, ale neakceptující reakce blízkých osob tento proces sebepřijetí zřejmě narušila. Není zatím schopna se svou sexualitou plně identifikovat, neboť přetrvávají pocity smutku (z toho, že něco takového potkalo zrovna ji) a strachu z reakce dalších osob. Přestože problémy se školním kolektivem byly vyřešeny přetrvávají i stavy úzkosti a strachu z šikany.

Červený (Ch5_x)

Červený se právě vyrovnává se svou homosexuální orientací. Vyhýbá se označení gay či homosexuál a raději se označuje jako „jsem jiný“. To může být důsledkem toho, že pro něj mají tyto pojmy negativní konotaci, a tudíž se jimi nechce označovat. Červený se také cítí být sám. Neví, komu by se mohl svěřit se svými pocity, a především touží po tom navázat s někým romantický vztah. V tom mu ovšem brání strach z toho, že se jeho okolí dozví, že je gay. Především má strach z reakce matky. Má dojem, že matka často dělá narážky na homosexuály, z toho lze usuzovat, že ona sama má „podezření“, že je její syn gay. Ovšem Červený z jejích narážek usoudil, že LGBT lidi odsuzuje. Díky tomu má strach se jí svěřit se svými pocity, neboť má dojem, že jí jeho sexuální orientace zklame a matka ho poté zavrhne.

Jako svůj největší problém tedy chápe rozpor mezi strachem z reakce blízkých osob a touhou říct o svých pocitech svému okolí, aby už dál nemusel žít v tajnostech. Stres spojený s udržováním takového tajemství a zároveň onen vnitřní rozpor má následně vliv na jeho duševní pohodu. Červený na sobě pocítuje výkyvy nálad a také ztrátu zájmu o své koníčky. Možnou úlevu by mohlo poskytnout svěření se blízkému kamarádovi či kamarádce, i v tom mu ale prozatím brání strach z jejich reakce. Coming out před kamarádem mu ale přijde bezpečnější, a proto plánuje ho provést dříve než doma před rodiči. V rámci toho zvažuje, jak nejlépe něco takového svým přátelům oznámit. Například to, zda je lepší napsat zprávu či sdělit to osobně z očí do očí. Červený se tedy nachází ve fázi ve které pro něj začíná být nesnesitelné dál udržovat své tajemství a přeje si mít vnější coming out za sebou, musí ovšem bojovat se strachem z toho, jak jeho okolí tuto informaci přijme.

7 Diskuze

Výzkum v této bakalářské práci měl explorativní povahu. Cílem bylo zjistit s jakými tématy vstupují mladí neheterosexuální lidé ve věku 14-18 let do poradny S barvou ven. Doplnující výzkumnou otázkou pak bylo zjistit Jaké pocity, související s coming outem, popisují klienti a klientky vstupující do konverzací?

Přestože problémy, které jedinci v konverzacích řešili byly ryze individuální, dala se vysledovat i určitá pravidelnost. Na základě tematické analýzy dat jsem určila 4 kategorie, jež vystihovaly druhy témat, s kterými klienti a klientky do konverzací vstupovali. Těmito kategoriemi byl *vnitřní coming out*, *vnější coming out*, *reakce na coming out* a *partnerské vztahy*. Ve většině konverzací jsem identifikovala více kategorií současně, neboť se nejedná o oddělená témata, ale naopak spolu úzce souvisejí. Všechny konverzace se také v menší či větší míře týkaly coming outu, a to včetně těch které byly současně zařazeny do dvou poslední kategorie *partnerské vztahy*.

Jako první kategorii jsem stanovila samotný proces *vnitřního coming outu*. Jedná se o proces uvědomění si své odlišnosti od normy, kterou je v naší společnosti heterosexuality. Dle Harrisona (2013) je druhým stádiem tohoto procesu „zmatení identity“. A právě pocity zmatení byly, převážně v případě dívek, častým tématem souvisejícím s vnitřním coming outem. Takové pocity jsou typické pro časnou fázi vnitřního coming outu, ale v určité míře také obecně pro období adolescence. Je tedy možné, že tyto pocity zmatení ze svých emocí a sexuality jsou pouze projevem dospívání, ale také se může jednat o proces objevování své homosexuální/bisexuální orientace.

Během procesu vnitřního coming outu se jedinci také vyrovnávají se svou sexuální orientací a postupně se s ní identifikují. Někteří jedinci v konverzacích cítili, že přestože se třeba obávají reakce okolí, sami nemají problém se svou sexuální orientací vyrovnat. Naopak se objevili i tací, kteří měli potíže s tím identifikovat se jako gay či lesba, neboť cítili smutek a lítost, z toho, že se cítí být přitahováni stejným pohlavím. Pokud by taková nespokojenost s vlastní sexualitou dál přetrvávala jednalo by se o takzvanou egodystonickou sexuální orientaci, která je považována za nemoc.

S vnitřním coming outem také souviselo téma strachu z budoucnosti. Z toho, že ve stejnopohlavním vztahu nemůže být člověk spokojený. Tento strach může být vyvolán tím, že díky výchově v heteronorní společnosti, vnímal tento jedinec jako jediné správné představy o svém budoucím životě ty, které souvisely s heterosexuálním vztahem. V rámci vnitřního coming outu pak tyto představy musí být zahozeny a upraveny ve vztahu k nově přijaté identitě.

Nejčastějšími kategoriemi témat, které se dokonce objevovalo u stejného počtu chlapců a dívek, byl vnější *coming out*. Vnější coming out je okamžik, kdy neheterosexuální jedinec sděluje informaci o své sexuální orientaci svému okolí. Z teorií vyplývá, že vnější coming out podstupují ti, kteří se svou orientací již identifikovali a nyní se o to chtějí podělit i svým okolím. V konverzacích bylo ovšem téma vnějšího coming outu důležitým o pro ty jedince, kteří si svou sexualitou nebyli stále jistí a stále se cítili být zmatení.

Dle výzkumu Perrin-Wallqvista (2015) upřednostňují neheterosexuální adolescenti odhalení své sexuální orientace kamarádovi či kamarádce předtím, než ji odhalí i svým rodičům. Důvodem může být to, že u nich předpokládají větší míru porozumění, ale také vědomí toho, že případné odmítnutí a zavržení přítelem s sebou nese menší důsledky než odmítnutí členem rodiny. Tomu odpovídá to, že ti účastníci konverzací, kteří se teprve odhodlávali ke svému prvnímu coming outu, přemýšleli o tom, že jako první osobě se svěří své kamarádce.

Dále se někteří jedinci chtěli od mentorů dozvědět, kdy je správný čas na coming out, zda před nebo poté, co si najde stálého partnera/partnerku. Na takovou otázku nelze dát jednoznačnou odpověď, nejdůležitějším se ale zdá být to, že než se člověk rozhodne tuto informaci sdělit svému okolí měl by být co nejvíce vyrovnaný sám se sebou.

Samozřejmě chtěli znát i odpověď na otázku „jak to sdělit okolí?“ Ani na tuto otázku nelze jednoznačně odpovědět, někteří se připravovali na sdělení této informace z očí do očí, někdo zvažoval dopis či zprávu na sociální síti. Sloboda (2016) ovšem doporučuje nesdělovat informaci o své sexualitě takovým stylem, jako by se jednalo o něco závažného (příkladem by mohla být věta: „Mami, tati, musím vám něco říct. Radši si na to sedněte.“), ale naopak je lepší odhalit svou sexuální orientaci nenuceně, například v rámci konverzace na téma partnerských vztahů. Očekávání toho, že přijde nějaká negativní informace, může totiž následně ovlivnit prvotní reakci těchto osob.

Období mezi uvědoměním si své sexuální orientace a odhalením této skutečnosti ostatním může být velmi dlouhé, může trvat i několik let. Toto období je často doprovázeno pocitem strachu. Dále pak ve výzkumu Perrin-Wallqvista (2015) lidé vzpomínající na svůj coming out před rodiči zpětně popisovali, že cítili pocit napětí, byli nervózní, nejistí, ustaraní a úzkostní. Také klienti a klientky poradny, kteří se chystali na vnější coming out, často vyjadřovali strach z toho, jak bude jejich okolí reagovat. Tento strach se týkal jednak reakce přátel a jednak reakce rodiny. V obou případech byl strach z reakce odůvodňován homofobními projevy, které tito jedinci ve svém okolí spatřovali. Motivaci k vnějšímu coming outu někteří spatřovali v očekávaném pocitu úlevy. Ti klienti a klientky, kteří se již odhodlali „vyjít s barvou ven“ byly následně konfrontováni s reakcí svého okolí. Ti, kteří se svěřili své kamarádce/kamarádovi se ve všech případech setkali s pozitivním přijetím, který následně přinesl pocit úlevy.

Dva jedinci, chlapec a dívka, se ovšem setkali s netolerantní reakcí školní třídy, stali se totiž obětmi homofobní šikany. Homofobní šikana je na českých školách stále ještě poměrně častým jevem. Z výzkumu Pechové (2009) vyplynulo, že 21 % respondentů se ve škole setkali s útoky či obtěžováním na základě sexuální orientace. Výsledky tohoto výzkumu také poukázaly na fakt, že obětmi homofobní šikany ve škole jsou o něco častěji bisexuální lidé než homosexuální. Zajímavé je, že právě jedna z klientek poradny svým spolužákům sdělila, že je bisexuální (přestože samu sebe vnímá jako lesbu) ve víře, že jako bisexuální bude lépe přijímána, přesto se ale stala obětí homofobní šikany. I přes tuto zkušenost se stále domnívá, že je bisexualita přijímána lépe a stále se tak označuje. Dle Holmese a Cahilla (2004) je u obětí homofobní šikany zvýšené riziko depresivních poruch a suicidálních pokusů. Také tito dva klienti poradny, kteří byli šikaně vystaveni popisovali své problémy s depresivními stavy a myšlenkami na sebevraždu.

Někteří se také setkali s odmítavou reakcí rodičů, ti situaci buď popírali nebo projevovali pocity smutku. Rodiče mohou projevovat zklamání, protože je pro ně těžké přijmout, že budoucnost jejich potomka a jeho rodinný život nebudou takové, jaké si představovali (například jsou zklamání, že nebude moct mít vnoučata), ale také může být strach, že okolí by mohlo odsuzovat jak jejich dítě, tak i je samotné. Důležité je si uvědomit, že takový postoj může být jen dočasný, i rodiče si totiž procházejí takzvaným sekundárním coming outem a

také potřebující určitý čas na vyrovnání se se situací. Takový neakceptující postoj může být způsoben jen nedostatkem informací o homosexualitě, tady hraje roli například to, zda v rodině už někdo s homosexuální orientací je, nebo zda se již alespoň s někým takovým setkali. Důležitou roli také hraje kvalita vztahu rodičů s potomkem. Pokud je vztah mezi nimi kvalitní je větší pravděpodobnost, že rodič i přes počáteční šok vyjádří svému dítěti podporu. Ti jedinci, kteří se setkali s přijetím a pozitivní reakcí, poté cítili pocity úlevy, zatímco ti, jež se setkali s odmítnutím vyjadřovali následně potíže s přijetím sebe sama a své sexuální orientace.

Samostatnou kategorií byly také partnerské vztahy. Do této kategorie byla zařazena ta témata, která souvisela s aktuálními romantickými vztahy, ale také pocit zamilovanosti a touhou nějaký vztah navázat.

Co se týče aktuálních vztahů zabýval se jeden z chlapců tím, že si připadá být promiskuitní. Zde mohly hrát roli i stereotypní představy o promiskuitních gayích, které jsou ve společnosti stále silně přítomny a mladí lidé, kteří teprve procházejí vnitřním coming outem mohou tyto stereotypy přebírat, proto se následně i daný jedinec může chovat promiskuitně.

V období adolescence se u chlapců i dívek poprvé objevuje nová citová kvalita, schopnost zamilovat se. (Janošová, 2008). V naší společnosti jsou žádoucí jen takové romantické a erotické vztahy, které probíhají mezi příslušníky opačného pohlaví. A tak tedy v případě některých klientů a klientek poradny byla ona zamilovanost do osoby stejného pohlaví úzce spojena s pochybami o vlastní sexuální orientaci a byla doprovázena pocity zmatení. Úzce tedy souvisí s procesem vnitřního coming outu. V jiných případech již zamilovanost souvisela spíše s vnějším coming outem, tedy tím, jak objektu svého zájmu nejen projevít romantické city, ale zároveň tím odhalit svou sexuální orientaci.

Ve všech výše uvedených kategoriích figurovalo také téma školy. Ta hraje důležitou roli v životě adolescentů a týkají se jí i specifické problémy. V rámci školy byl v konverzacích řešen třídní kolektiv, ale objevil se i takový případ, kdy se téma týkalo učitelky.

Objevovala se tvrzení, že jsou lidé ve škole homofobní a na témata týkající se LGBT osob reagují spíše negativně. V konverzacích se objevovaly především „stížnosti“ na to, že se spolužáci homosexuálním osobám posmívají. Takové projevy jsou v českých školách velice

časté. Nadávky poukazující na homosexualitu druhé osoby (jsi teplouš, buzna) patří u mladých lidí mezi ty nejoblíbenější. Z výzkumu *České školy pod lupou: Výzkum homofobie a transfobie na školách* (2016) vyplynulo, že drtivá většina dotázaných (95%) měla vlastní nebo zprostředkovanou zkušenost s tím, že byly napadány nebo zesměšňovány LGBT osoby. Takové zesměšňování nemusí být namířeno na konkrétní osobu či osoby, ale proti LGBT komunitě obecně (například většina respondentů měla zkušenost s vyprávěním vtipů na adresu LGBT osob). Taková netolerantní atmosféra ve třídě pak dále umocňuje strach z odhalení neheterosexuální orientace a odrazuje je tak od vnějšího coming outu. Naopak pozitivní a přijímací atmosféra ve třídě kladně podporuje proces vnitřního coming outu.

V jedné z konverzací byla v souvislosti s netolerantním přístupem a homofobií zmíněna i učitelka. Ta údajně odmítala v hodinách probírat problematiku LGBT osob a otevřeně projevovala svůj odmítavý postoj k nim. Fakt, že takové chování učitele/učitelky není ojedinělé dokládá také výzkum *České školy pod lupou: Výzkum homofobie a transfobie na školách* (2016), podle kterého se celá pětina dotázaných setkala s nadávkami učitelů ve formě označení LGBT, a 7-8 % z nich se setkala s tím, že byla problémová situace LGBT osob popírána.

Takový přístup učitelů je velmi nebezpečný, neboť žáci od něj jako od autority tyto postoje přebírají. Namísto toho, aby se pedagog snažil prohlubovat tolerantní myšlení a snažil se zabránit vzniku homofobní šikany, ji dále přizívuje. Největší vliv mají právě na mladé neheterosexuální lidi, kteří právě procházejí vnitřním coming outem nebo si svou sexualitu zcela neuvědomují, proto je pro ně důležitá osvěta. A právě stereotypní předsudky učitelů mohou mít negativní dopad na jejich sebepřijetí.

Na začátku kapitoly prezentace dat byla také uvedena tabulka, z níž vyplývalo, že chlapci podstatně častěji, než dívky řešili partnerské vztahy, zatímco témata dívek se spíše týkala vnitřního coming outu a jejich zmatení. Chlapci také častěji, než dívky uváděli, že již prošli prvním vnějším coming outem. Jedním z vysvětlení by mohlo být, že chlapci vstupující do konverzace byly v průměru starší, než dívky a nacházeli se tedy v pozdější fázi vnitřního coming out, proto si svou sexualitou už mohli být jisti a jejich problémy se týkaly spíše vztahu s okolím (partnerských vztahů i reakcí okolí na coming out), než jejich vlastní sexuální identity. Vzhledem k tomu, že nemám k dispozici všechny údaje o věku klientů a

klientek nemohu tuto domněnku potvrdit. Ovšem průměrný věk dívek (6 z 10), u kterých byl jejich věk znám bylo 15,5 let a průměrný věk chlapců (7 ze 13) byl 16 let. Věkový rozdíl tedy nebyl významný. Vysvětlením by tak tedy mohlo být i to, že dle výzkumů (Procházka 2002) dochází u dívek k uvědomění si své sexuální orientace později než u chlapců. Tomu by odpovídalo i to, že zatímco šestnáctiletá klientka řešila problém s tím, že si není jistá svou sexuální orientací, patnáctiletý klient už řešil problémy týkající se ho jeho partnera.

Limity této práce spatřuji v tom, že jsem vzhledem k povaze výzkumu měla k dispozici pouze sekundární data, tedy taková, která nebyla primárně určena pro výzkumné účely. Nebylo tedy možné dohledat informace, které by upřesňovaly některé výroky klientů a klientek, data pak díky tomu, a také díky použité metodě tematické analýzy, mohla být náchylnější ke zkreslené interpretaci. Na druhou stranu se dá předpokládat, že oproti například dotazníkovému šetření, u kterého může dojít k záměrnému zkreslení či zatajení informací přímo respondentem, je vzhledem k povaze těchto dat takové záměrné zkreslení méně pravděpodobné. Důležité také je, že se jedná o kvalitativní analýzu pouze malého výběru konkrétních konverzací z online poradny a výsledky tedy nelze v žádném případě generalizovat na všechny homosexuální či bisexuální osoby, ale ani na všechny klienty a klientky této poradny. Každý z nich vnímal v souvislosti s neheterosexualitou rozdílné problémy, ty mohly vycházet jednak z osobnostních charakteristik jedinců, ale především z postojů a reakcí jejich blízkého okolí.

Závěr

Do online poradny S barvou ven denně vstupují mladí lidé, kteří si nejsou jistí svou sexuální orientací, nebo si jistí jsou, ale bojí se reakce okolí, případně řeší jiné problémy související s neheterosexuální orientací, ale nemají se komu svěřit. A přesně na tyto mladé lidi byl zaměřen můj výzkum. Cílem této práce bylo vytvořit obraz o tématech, s kterými tito klienti a klientky do poradny vstupují.

V teoretické části byl popsán vývoj sexuální a s ní související genderové identity, přičemž jsem se zaměřila hlavně na období adolescence. Uvedeny byly také informace týkající se LGBT osob. Samostatná kapitola byla věnována problematice coming outu, tedy procesu uvědomění si své odlišnosti od heterosexuální většinové společnosti, která je díky tomu, že

je naše společnost stále heteronormativní, považována za jedinou správnou. Zároveň tento pojem označuje i moment, kdy jedinec sděluje tuto informaci o své sexualitě svému okolí.

V praktické části byla následně provedena tematická analýza chatových konverzací, které mi byly poskytnuty poradnou S barvou ven. Zjišťováno bylo, jaká jsou témata, s nimiž klienti a klientky do poradny vstupují, ale také jaké jsou pocity, které ve vztahu ke coming outu v konverzacích popisují. Jednotlivá dílčí témata jsem zařadila do obecnějších kategorií. Jednou z kategorií byl vnitřní coming, kam patřilo například téma zmatení identity či přijetí/nepřijetí své sexuální orientace. Další kategorií byl vnější coming out v rámci, kterého byla řešena například strategie uskutečnění coming out a strach z reakce okolí. Dále pak kategorie reakce na coming out, kde byly zařazeny témata negativního či pozitivního přijetí blízkým okolím klientů a klientek. Poslední kategorií byly partnerské vztahy. V rámci této kategorie byly řešeny jak potíže v aktuálních vztazích, tak témata spojená se zamilovaností a touhou navázat partnerský vztah. V závěru kapitoly byly přiloženy 4 příklady konkrétních shrnutí konverzací klientů a klientek

Vzhledem k tomu, že jsem v této práci usilovala „pouze“ o to identifikovat a pojmenovat jednotlivá témata, která se v konverzacích objevovala, nebyl využit plný potenciál těchto materiálů. Zajímavé by proto bylo provést na těchto datech analýzu celého procesu konverzace zahrnující i reakce mentora.

Seznam použité literatury

BLASIUS, M. An Ethos of Lesbian and Gay Existence. *Political Theory*, 1992, r. 20, č.4, s. 642-671. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1177/0090591792020004005>

BRZEK, A. Třetí pohlaví?. Praha: Scientia Medica, 1992. ISBN 80-85526-03-4.

FAFEJTA, M. Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1030-6.

HARRISON, T. W. Adolescent Homosexuality and Concerns Regarding Disclosure. *Journal Of School Health*. 2003, r. 73, č.3, s.107. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=9367927&site=ehost-live>

HARTL, P. Stručný psychologický slovník. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-803-1.

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, H. Velký psychologický slovník. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HIML, P., SEIDL J., SCHINDLER F. "Miluji tvory svého pohlaví". Homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí. Praha: Argo, 2013. 650 s. ISBN 978-80-257-0876-7.

HOLMES, S, CAHILL, S. School Experiences of Gay, Lesbian, Bisexual and Transgender Youth. *Journal Of Gay & Lesbian Issues In Education*. 2004, r. 1, č. 3, s. 53-66. Dostupné z: search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&profile=eds

JANOŠOVÁ, P. Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.

JANOŠOVÁ, P., KOLLEROVÁ L., et. al. Psychologie školní šikany. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2992-3.

KASSIN, S. M. *Psychologie*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN: 978-80-251-1716-3.

KATZ, J. N. Vynález heterosexuality (komentář Věra Sokolová). *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2013, roč. 14, č. 2, s. 4-13. Dostupné z:

https://www.genderonline.cz/uploads/b3d10906a2b853ce663ddffd691e5f89fd5871ee_katz-vynalez-homosexuality.pdf

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ D. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

MCCLINTOCK, M. K., HERDT, G. Rethinking puberty: The development of sexual attraction. *Current Directions in Psychological Science*. 1996, r. 5, č. 6, s. 178-183.
Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8721.ep11512422>

MCLEAN, K. Hiding in the closet?: Bisexuals coming out and the disclosure imperative. *Journal of Sociology*. 2007 r. 43, č. 2, s. 151-166. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/1440783307076893>

F60-F69 PORUCHY OSOBNOSTI A CHOVÁNÍ U DOSPĚLÝCH (F60-F69). ÚZIS ČR [online]. WHO/ÚZIS ČR, 2018. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

NAKONEČNÝ, M. Psychologie: přehled základních oborů. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-443-8.

NEDBÁLKOVÁ, K. Láska je láska: Když choděj kluci s klukama a holky s holkama. Brno: GaTe, 2007. ISBN 978-80-239-9050-8.

OAKLEY, A. Pohlaví, gender a společnost. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071784036.

PECHOVÁ, O. Diskriminace na základě sexuální orientace. *Elektronický časopis ČMPS [online]*. 2009, r. 3, č. 3. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/pechova.pdf>

PERRIN-WALLQVIST, R., LINDBLOM, J. Coming Out As Gay: A Phenomenological Study About Adolescents Disclosing Their Homosexuality to Their Parents. *Social Behavior and Personality: an international journal*. 2015, roč. 43, č.3, s. 467-480.

PROCHÁZKA, I. www.planovanirodiny.cz. Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu. [Online] 2004. Dostupné z: <http://old.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2006010605.%208086559319>

PROCHÁZKA, I. *Coming out. Průvodce obdobím nejistoty, kdy kluci a holky hledají sami sebe*. Brno: STUD. Brno, 2002. ISBN 80-232-8850-1.

PROUD. České školy pod lupou: Výzkum homofobie a transfobie na školách. Praha, Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu z. s., 2016. [online] dostupné z: <http://www.ceskaskola.cz/2016/01/ceske-skoly-pod-lupou-vyzkum-homofobie.html>

SAVIN-WILLIAMS, R. C. A critique of research on sexual-minority youths. *Journal of adolescence* [online]. 2001, r. 24, č. 1, s. 5-13. Dostupné z: search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&profile=eds.

S barvou ven: o nás. [online] 2015. [cit. 2018-07-03]. Dostupné z: <https://www.sbarvouven.cz/>

SLOBODA, Z. Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita. Praha: Pasparta, [2016]. ISBN 978-80-88163-09-1.

SMETÁČKOVÁ, I., BRAUN, R. Homofobie v žákovských kolektivech. Homofobní obtěžování a šikana na základních a středních školách – jak se projevuje a jak se proti ní bránit. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009.

THOROVÁ, Kateřina. Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VÝROST, J., SLAMĚNÍK I. Sociální psychologie. Praha: ISV, 1997. Psychologie (ISV). 131 s. ISBN 80-85866-20-x.

Zákon č. 115/2006 Sb. Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů České republiky*. 20. 10. 2008. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/sb123-08-pd